

Märgusõna: viimane öö

Viimase öö õigus

Draama kahes vaatuses

A.D. 2013

Tegelased:

Tõnis Rõuk, Ojastu suurtalunik.

Toomas Rõuk, tema poeg.

Jüri Laugats, Ojastu mõisavalitseja.

Anna Laugats, tema tütar.

Heinrich von Linden, Ojastu mõisahärra.

Georg von Linden, endise Ojastu mõisahärra kummitus.

Näidendi esimene vaatus toimub Eestimaa kubermangus 1907nda aasta hilissügisel ja jõuluajal. Teine vaatus Eesti Vabariigis, esimeste jõulude paiku pärast Vabadussõda.

Näidendi autor kinnitab, et seda lugu pole tegelikkuses kunagi juhtunud. Kõik kokkulangevused nimede, paikade ja sündmuste osas on juhuslikud ning autor ja tema tegelased nende eest ei vastuta.

I vaatus.

Pimedus. Vaikselt-vaikselt kõlab Franz Schuberti Winterreise (Talvine teekond.) viies laul „Der Lindenbaum”. (Pärnapuu. Eesti keeles tuntud kui „Üks kask meil kasvas õues, just maja ukse ees...“) Pimedusse avab end tasahiljukesi tühi ruum. Ta pole tegelikult tühi vaid mõjub tühjana. Siin on elatud. Kunagi. Vahest aasta, vahest sada aastat tagasi. Siis paistis päike kõrgetest akendest viltuselt sisse. Inimeste hääled ja liigutused panid seinad ja põrandad hingama, andsid asjadele elu. Kunagi. Nüüd on hämarus. Sinine hämarus nii õues kui toas. Hädapäraste palakatega kinnikaetud üksikud mööblitükid kummitavad nurkades. Heidavad vanale laudpõrandale pikki varje. Hommikusi, õhtusi? Kes teab. Igavesi ilmselt. Tolm. Ämblikuvõrgud. **Aknad lähevad kiiresti räpaseks kui neist enam läbi ei vaadata.** On vaid tuulise, lehtedeta, hiigelsuure puu vari õhukestel hallitanud kardinatel. Külma ja niiske. Ja vaikus. Selles vaikusel hiilivad ringi mälestused. Nad on siin vangis. Nad kõnnivad ettevaatlikult ja kikivarvul ja ometi nõnda kõrvulukustavalt, et valus hakkab. Tühjus on alati valus. Unustatud tühjus seda enam.

1. pilt. 1. stseen.

Kusagil avatakse uks. Häälest on kuulda, et too uks pole end kaua avanud. Harjutab avanemist.

Toomas: (Tuleb tuppa. Jäab seisma. Võtab mütsi peast. Kuulatab. Vaatab.

Koputus aknale. Mees võpatab. Paneb kiiresti mütsi pähe. Koputus kordub. Mees otsib, millisele aknale koputati. Lükkab hallitanud niiskeid kardinaid eemale, piilub läbi räpaste ruutude õue. Üks kardin hõljub kui vaim alla, mässib ta endasse. Mees rebib seda paaniliselt enese ümbert. Kardin käriseb. Taas koputus. Mees tõmbab veel ühe kardina veel ühe akna eest. Läbi ruudu paistab vastu klaasi pressitud nägu. Suu lausub midagi.)

Toomas: Mida!?! (Nägu akna taga vehib käega. Hõikab. Mees tirib jõuga aknariive. Saab lahti. Tõmbab aknapooled kriginal laiali. Tuul tuleb tuppa.)
Mis on?

Puulehed hakkavad põrandal liigutama ja sahisema.

Tõnis: Said lahti?

Toomas: Mida?

Tõnis: Akna. Said lahti?

Toomas: Näed ju, et sain!

Tõnis: Sa ära tiri neid sedasi. Raamid on paistes. Lööb mõra sisse, pärast on killud taga!

Toomas: (Vaatab.) Terveks jäid.

Tõnis: Tore on, et jäid. Sina nad muidu kinni maksad või?

Toomas: No terved on, mis sa tühja õiendad!

Tõnis: Trepist peaks selle puu maha võtma. Kuivand ront kurat, pool tüve hoiab veel, õige tuulega on katuses.

Toomas: Siinamaani pole olnud.

Tõnis: Siinamaani jah...

Toomas: No missa ootad siis, võta maha! Hakka kohe võtma, äkki jõuad veel!

Tõnis: (Vaatab pojale otsa. Vaikus.) Mis ta teeb seal, ikka ajab sisse või?

See tähendab, et kõik on suitsu täis.

Toomas: (Veab ninaga õhku.) Justkui vähem oleks.

Tõnis: Kurat küll, hommikust peale küta, aga tõmbama ei saa! **(Hõikab kuhugi üles)**
Tule alla Jüri, pimedaks kisub, ega ta paremaks enam ei lähe! **(Toa poole)**
Meelita teised raamid ka lahti, klaarib natukenegi ära.

Toomas: Külmaks läheb.

Tõnis: Muidugi läheb, aga õhu veab värseks! Vanad kahhelahjud, need tahavad kõvasti sissekütmist, pärast hoiavad pool nädalat sooja sees.

Toomas: Mida sa teed, isa?!

Tõnis: Kusen! Ei näe või?

Toomas: Aah...!

Tõnis: Kusen jah, ei meeldi või? Näed nii kõva mees kohe olen, et...**(Naerab)** kusen!
(Hõikab) Said sa alla, Jüri? Tule ettevaatlikult, katus on libe!

Jüri turnib korstna juures.

Toomas: Mis sa tast saatsid sinna, ma ütlesin, et tõmbavad juba!

Tõnis: Noh, tead, valitsejahärra asi, ikka peab üle vaatama, et... vahest on kull korstnas või... varesepesa või... **(Naerab)** Kesse oleks pidand minema sinna siis? Mina või? Või äkki sina? **(Naerab)**

Toomas: Ma siis teen aknad lahti?

Tõnis: Iga kell, et teed! Ja me Jüriga astume üle läve nagu ühed õiged mehed kunagi! **(Hõikab)** Oled sa maas Jüri? Lähme ära tarre! **(Naerab laginal.)**

Toomas: **(Tirib kardinatükke ja avab aknaid. Sisse astuvad Tõnis ja Jüri. Jäävad keset ruumi seisma. Vaatavad ringi. Vaatavad teineteisele otsa. Vaikus.)**

Jüri: Ära sa märgi...!

Tõnis: Just, Jüri... just! **(Vaikus.)**

Toomas: Noh, mis seal... üleval... kõik korras või?

Jüri: Mida? Ah seal... Jah. Katus on jah... nagu ta on. Korstnad kah, käivad justkui läbi...

Toomas: No kui trübid korra kuumaks veab siis...

Jüri: Küll ta siis tõmbab, jah... **(Südametäiega)** Sindlid, kurat, läbimädand, roovi alt lükka käsi küünarnukini sisse! Katus või asi!

Tõnis: Katus tahab hoolt, Jürikene! Kõik siin ilmas tahab hoolt...

Toomas: Millal nad jõuavad?

Jüri: Selle teega? Üle kahe versta vaksalist, kurat neid teab! Ojasool jäävad niikuinii sisse, seal pole suvel ka põhja all!

Tõnis: Ja nõmme peal raputab perse küljest, selge see! Ära sina muretse, küll nad jõuavad!

Toomas: Ma panen siis aknad kinni, külmaks läheb. **(Tahab minna.)**

Tõnis: **(Lükkab poisi eemale.)** Lase olla!

Toomas: Ma tahtsin ainult...

Tõnis: Lase olla, ma ütlesin!!! Lase tõmbab õhu klaariks, ei saa aru või!? On see sinu maja või?! Sinu kuradi aknalogud või!? On või? Vaat siis las seisavad pärani nii et on seistud! Selge! **(Aknast välja)** Ja sina seal otsusta ka ära ükskord, kas sa külmetad või sajad! Mõlemat korraga ei saa! **(Tirib ühe kardina lahti ja pühib sellesse käsi.)**

Toomas: Isa, kurat, mida sa teed!

Tõnis: (Tõmbab käega üle aknalaua ja torkab siis pojale nina alla) Näed?! Ja siis olegi vakka! Kuradi korup! Kuhu aga käe külge torkad, seal on sitt järe!

(Vaikus)

Jüri: Aga mis meil siis karta on!? On minul midagi karta või?! Või sul, Tõnis? On või?

Tõnis: (Kohmab) Mina ei karda midagi.

Jüri: Ja nii ongi, mees! Mitte midagi! Meie oleme omad jutud omade vahel selgeks rääkind ja meie asi on selge, eks ole!? Kaua ta nüüd ära on olnud?

Toomas: Pea neli aastat.

Jüri: Just, neli aastat! Ja nelja aastaga võib igal pool igasugust juhtuda! Juhtuski! Meie tulime sellest supist väga puhta persega välja. Kas siin tapeti kedagi maha? Ei! Ümberringi oli tuli taevani, aga meil? Ojasool oli kord majas, eks ole! Ei ühtki pauku ega Siberisse sõitu!

Tõnis: Ja enne?

Jüri: Enne oli enne! Vanamees on mulla all, olgu taevas talle armuline! Paberid on vallamajas hoitud. Numbrid klapivad ja kõik on kenasti alla kirjutatud. Meie asi on puhas, mees! Küsigu keiser või issand ise!

Tõnis: Räägitud, räägitud, räägitud! Kõik on räägitud ja mõnigi mees on kõvasti kinni kah makstud!

Toomas: Isa! **(Vaikus.)**

Jüri: Siga ikka oled Tõnis!

Tõnis: Siga küll aga jõulud tahab see siga üle elada, jäta meelde! Jätke kõik meelde!

Jüri: Sa kurat tead väga hästi, et kui see välja peaks tulema, siis keedetaks sülti meist mõlemast ja su pojast takkapihta!

Tõnis: Hea küll, hea küll, anna andeks, meel on must. Näe, võta! **(Ulatab taskust viinapudeli. Juuakse.)** Kuradima äkki tuli see kõik!

Toomas: Kuulake!

Mehed: (Kohkunult) Mis on?!

Toomas: (Akna all) Nüüd vist tulevad.

(Hetkega on kõik akna juures. Kuulavad.)

Tõnis: Aknad kinni! Kähku! **(Rabistades suletakse aknaid.)** Kelle sa talle järgi saatsid?

Toomas: Madis läks. Vankriga!

Jüri: Vankriga! Jah!? Oh, kurat, saab aga nalja siin kandis!

Tõnis: Madis on oma mees, räägib ainult ilmast. Küsib väljamaa uudiseid.

Jüri: Vankriga....!

Tõnis: Noh? On Madis või?

Jüri: Kesse teine? Siia pole rohkem kellelgi asja, ma ütlesin meestele! **(Piiluvad aknast.)**

Tõnis: Toomas!

Toomas: Jah, isa!

Tõnis: Hoia sa pool suud kinni. Nii, igaks juhuks. Las me Jüriga ajame asja...jah...
(On kuulda ukse avanemist.)

Jüri: Noh poisid! Sülitage nüüd ja suruge kätt ja kõvasti! **(Sülitatakse pihku, surutakse üksteise käsi.)**

On kuulda ukse avanemist. Samme. Tuppa siseneb noor mees õhukeses palitus millele suurrätt ümber mässitud! Tal on reisikott kaenlas. Ta on väga külmunud ja purjus. Ta on paljajalu, saapad käe otsas. Vaikus.

Heinrich: Tere... mehed!

Mehed: (Võtavad mütsid peast) Tere, härra! (Ootamatu tuulehoog lööb ühe akna prahvaki lahti.)

2. stseen.

Heinrich: Külmutus on. **(Vaikus. Korruga tormavad kolm meest akent sulgema.**

Kiiruga. Rabistades ja üksteist segades. Kõlavad hüüded: Tõmba siit! Oota nüüd! See pool läheb enne! Ära siit lükka! Oota ma hoian siit, suru nüüd! Küll ta läheb! Ei lähe nii! Kurat, sa pole enne akent kinni pand või?! Etc. Tükk tegemist on selle sulgemisega. Viimaks saadakse aken kinni. Heinrich vaatab seda toimetust äraoleva naeratusega.)

Jüri: Nüüd on korras. Nüüd peaks hoidma.

Toomas: Ei, jah... jah, kui ma enne neid lahti lükkasin, siis oli ikka kohe tükk tegemist, jah! Noh, ikka tasahiljukesi tuli murda, et muidu lõhub klaasid ära!

Tõnis: Mis sa seletad siin, mina ütlesin sulle, et vaata klaasidega ette! Noore mehe asi, eks härra tea omast käest, see kui korra pressib on killud taga! **(Naerab omaette)**

Toomas: Ei noh, seda ma ju ütlen, et vanad raamid, niiskus on sees, ei taha hästi liikuda...

Jüri: Mis nad nüüd vanad, head raamid on! Väga head raamid! Hästi tehtud! Tislermeistri töö ma ütlen! Head aknad ja head raamid!

Tõnis: Ah mis me sellest, muidugi head! Siis ikka osati teha, vana hea töö ikka! Mis need praeguse aja raamid... need on... jaa... **(Vaikus.)**

Meestes löi kohe ori välja.

Heinrich: Külmutus on... väljas... tee peal.

Jüri: Väljas? Oh, jah...! Eks ta seal hakkab vähehaaval tegema jah. Viinaku lõpp...

Tõnis: Aeg kah juba. Isegi hoidis kaua kuiva see aasta.

Heinrich: Oktoober...

Jüri: Hull ilm.

Heinrich: November... Detsembris on jõulud, on ju...?! **(Vaikus.)**

Jüri: Me siin tahtsime... härrale kaastunnet öelda tema härra onu pärast! Tore mees oli!

Tõnis: Seda jah! Vana parun oli hea mees. Sai rahvaga hästi läbi.

Heinrich: Üks talumees oli jaamas vastas. Vankriga ja... hobusega. Mina ütlesin talle, et ma tean, kes sa oled! Ütlesin, sa oled Madis! Ütlesin, sa oled vanaks jäänud! Ta hakkas nutma. Pakkus viina juua kui külm hakkas. Kui ma poiss olin, siis Madis võttis mind kukile!

Tõnis: Madis on meie sulane. Ojastu rendimees.

Heinrich: Metsa vahel jäime kinni. Pori oli. Madis lükkas vankrit. Mul ei lubanud lükata. Andis rätiku ümber, et külm ei oleks. Jõime koos viina. Ma kutsusin teda sisse, ta ei tahtnud tulla. Sina oled Jüri? Oled ju?

Jüri: Mina jah! Ojastu mõisavalitseja. Või see noh... vana härra juures olin valitsejaks ja nüüd siis teiega... härra.

Heinrich: Ma kirjutasin sulle Berliinist. Said sa mu kirja kätte?

Jüri: Jah! Sain! **(Otsib põuest.)** Näete, härra, siin on! Lugesin läbi kõik ja... Aga vaadake härra, see kiri... Selle kirja sain mina kätte alles eile õhtul! Nõnda!

Heinrich: Eile?

Jüri: Eile õhtul! Toodi postilt! Kirjutasin kviitungile alla, et olen kätte saanud ja...!
Härra võib ise postirahva üle küsida, aga mis nemadki teavad. Nemad tõid kohe kätte, kui kiri jõudis, siin kõik templid ilusti peal, eks härra ise näe!

Heinrich: Mina kirjutasin... ammu.

Tõnis: Ei, see kiri on kuskil kinni olnd, see on selge! Poolamaal vahest! Poola on suur maa, sinna võib ikka kinni jääda! Härra oleks pidand ehk telegraafiga teatama. Telegraafiga oleks kohe käes olnd!

Heinrich: Mul polnud telegraafi jaoks raha. Poleks enam rongipiletiks jätkund.

(Vaikus) Tere Toomas! Kas sa mind mäletad veel? **(Läheb Toomase ligi, sirutab käe.)** Tere!

Tõnis: Mis sa ootad poiss, ütle härrale tere!

Toomas: Tere, härra.

Heinrich: Miks sa niimoodi ütled? Heinrich olen. Sinu sõber.

Toomas: Jah. Härra. Heinrich.

Tõnis: Nooh, küllap teie üksteist teate või noh... ikka ju! Lapsed olite veel, siis härra oli teinekord ikka meil ja. Sõite köögis pannkooki ja... Linnas kooli peal pärast ka ja... Ah, noh, mis me neid vanu asju enam! Ühed Ojastu mehed kõik, eksole! Ojastu mõis ja Ojastu talu! Meie maad jäävad muidu sinna Suuresoo alla aga rahvas ütleb ikka Ojastu talu. Rendiaja nimi on küljes ja noh... rahva asi!

(Naerab)

Toomas: Mismoodi seal siis on? Berliinis? Kuidas seal elatakse?

Heinrich: Berliinis on... majad. Tänavad. Inimesed. Kõik on võõrad. Nii palju võõraid inimesi! Naljakas... Hästi elatakse seal.

Saabumine. Rong. Konduktor saksa k. H vastab eesti k. Keegi noor mõisnik automobiiliga vastas. Sõit läbi 1905. rev järgse õudustemaa.

Berl kohta midagi hästi ootamatut

Kas kusemine ei peaks mingit arendust saama.

Vana Georgiga suhe välja mõelda.

Välja mõelda, kui palju aega H lahkumisest on möödas. 5 a. On imelik, et pruuti ära ei tunne ja üleüldse aeg liiga lühike. 1905 või 1906 oleks parem.

Lapsepõlveajast üksteisele valmistatud postkaardid.

Eestlannast hooldaja veel alles. Praegu tegeleb G abistamisega.

Toomas: Ja mis siis siin on?

Heinrich: Siin? Siin on... kodu. **(Naerab vaikselt.)** Külm on ka. Ja tuba on täitsa tühi. Kõik asjad kuhugi kadunud.

Jüri: Vaat sellega ongi nii härra, et see kiri härra kojujõudmise kohta... Eile õhtul ma ei saand mehi enam kuskilt kätte. Täna hakkasime varahommikul toimetama. Saime ahjud enam-vähem tõmbama aga eks ta tahab aega enne kui hooned korralikult soojaks saab. Eks härra ise näe, siin on... Siin pole vanaparuni minekust saati kedagi olnki! Selline lugu, härra!

Heinrich: Et ei olegi kedagi...?

Tõnis: Ei noh, maavalitsusest muidugi käidi ja kohtutäitur ka, eks ole! Pandi ustele pitsatid peale.

Jüri: Need testamendi asjad pidi härrale sealtkaudu kätte toimetatama, sellest meie ei tea midagi. Kas härra ikka kuulab, mis ma räägin?

Heinrich: Ma hakkasin nõmme peal juba ootama, et kas paistab mõni tuli aknast, aga ei näinud. Siis oli äkki meie suurepuu vari vastu taevast. Võtsin õues saapad maha, tahtsin paljajalu olla. Ega seal vist praegu muru ei olegi?

Tõnis: Muru? Oh jah... praegu jah ei ole! Porine ja... Aga eks ta kevadel tuleb jälle, kus ta pääseb!

Jüri: Pitsatid me murdsime härra kirja peale lahti, muidu poleks sisse pääsenki. Vahest istute härra, te näete väga väsind olemisega! **(Otsitakse tooli.)**

Heinrich: (Istub) Naljakas!

Tõnis: Misasi?

Heinrich: Kuidas te eesti keelt räägite! Juba rongis oli naljakas. Korraga räägiti eesti keeles! Piletimees küsis algul vene keeles ja siis küsis otse – kas teil pilet on, härra? Mina ütlesin – näe, siin! Eesti keeles. Naljakas.

Tõnis: Majarahvast praegu Ojastul pole, härra! Aga noh, küll nad tulevad!

Heinrich: Kuhu nemad siis said?

Jüri: Noh, eks vanahärra läks kirikuaia mulda ja siis... Sellega on nii, et seal olid miskid rahad maksmata jäänd või... Mitte, et mina poleks maksnud. Mina oleks maksnud küll, aga lepingu järgi oli midagi puudu ja raha oli vähem ja... See on

pikem jutt, härra! **(Heinrich on poolelt sõnalt magama jäänud. Istub kössis toolil, saapad süles.)**

Toomas: Mis sa tast solgutad, näed ju, et teine magab!

Tõnis: Magab või? Kurat, magabki. **(Vaikus. Vaadatakse.)**

Tõnis: Noh, Jüri, said omad jutud aetud, mis?! **(Naerab omaette.)**

Jüri: Mnjah... Et, siis selline asi tuli meile. Palituga ja paljajalu. Eks ta ole.

Tõnis: Köhnaks jäänud. Vana Georg oli mees kui mägi.

Toomas: **(Teravalt)** Ega nad sugulased pole!

Tõnis: Ei-ei, ega muidugi... Eks sa tead. Sa oled ju... sõber! **(Naerab)**

Toomas: Ole vait, isa!

Tõnis: Mina olen vait! Mina olen ärimees ja minu äri tahab vaikust. Ära sa siin ise ka väga... sõbralikuks mine.

Toomas: **(Vaatab isale otsa, läheb siis magava härra juurde.)** Ilmaaegu tulid tagasi, Heinrich. Mis sa siit otsid? Mis sul siit tarvis on? Kuradi loll!**(Lahkub toast. Sammude kaja lõpetab ukse kolksatus.)**

Jüri: Noh? Üks mees vähem.

Tõnis: Parem ongi. Anna teab juba või?

Jüri: Mida ta teab?

Tõnis: Tütar sul! Teab juba, et kadund arm jälle kodus on?

Jüri: Kui isa poolest ööst mõisa vahet lidub? Ega ta loll ei ole!

Tõnis: Ei ole. **(Vaatab magajat)** Mis me sellega teeme? Jätamegi siia vedelema või?

Jüri: Mis sa's teha tahad? Härrat süles sängi tassida? Lase pöödnab siinsamas, küll ta hommikuks üles sulab.

Tõnis: Mehel ei jätkund rongipiletiks raha! Kas ta kurat sõond on üldse midagi?!

Jüri: **(Järsku kirglikul sosinal.)** Ma ütlen sulle Tõnis! Kuula mind, ma ütlen sulle! See mees siin! See... härra! See mõis siin on puupaljas! Nagu püksinööp! Hullem veel, püksinööbil on augud sees, siin pole seda ka, saad aru! Oi Tõnis, see on suur asi, mis me kahekesi... Suur töö! Ja seda tööd ei situ ära mitte üks... härra! Anna pudel siia! **(Tõnis otsib viinapudeli. Jüri tõstab selle kui võidukarika.)** Noh... Meie laste, meie lastelaste ja kõige selle maa ja rahva terviseks! **(Joob.)**

Tõnis: Ja meie terviseks, Jürikene! **(Joob samuti.)** Ilusat und, parunihärra!

(Lahkuvad. Nende sammude kaja lõpetab uksekolksatus. Koos kinnilangeva uksega lööb tolle õnnetu akna taas lahti. Tuul paneb kardinad lehvima. Õrnalt hakkab kostma saksakeelset lauluüminat. Seina seest astub vanahärra. Kulunud hommikumantlis, peas türgi fess. Hiiglaslike imposantsete vuntsidega. Ta laulab ja saadab ennast ukulelele. Vaatab aknast välja. Vaatab magajat.)

Georg: Willkommen zu Hause, lieber Heinrich!

Heinrich: **(Ärkab hetkeks.)** Onu? Oled see sina, onu?!

Georg: Tsss! Maga nüüd, poiss! Maga ilusti! **(Võtab ukulelelel akordi. Kõlab Schuberti „Der Lindenbaum”. Vanamees silitab magaja pead ja kaob lauldes taas seina sisse. Pimedus.)**

2. pilt.

Hommik. Hilissügisene päike pressib end läbi määrdunud akende. Ah, armetud on need ruumid, mis omal ajal pole armetud olnud! Nood ruumid, kus möödundaegne väarikus veel vaid kummitab!

Heinrich von Linden kondab mööda tuba ja otsib **kauss käes kohti kust lagi läbi tilgub.** Mõned on juba leidnud. Sinna on anumad alla pandud. Kostab plekist tilkumist. Kostab uksekolksatus, siis sammud.

Tuppa tormab noor naine, rätikuga kaetud korv käevangus. Ta on väga pikka kasvu ja kõrgete kontsadega nõorsaapad teevad ta justkui veelgi pikemaks. Ta on noor ja terve ja kõik tema ümber lehvib. Heledad lahtised juuksed, avali palitu hõlmad, pikk seelik. Ta on väga kaunis ja pöörane ning mõjub teda ümbritsevas uinunud armetuses kuidagi kohatuna.

Anna: **(Mehelt pilku pööramata.)** Tere hommikust!

Heinrich: **(Ettevaatlikult.)** Tere...!

Anna: Seisa sirgelt ja pane see kuradi anum käest ära!

Heinrich: Ah?! Mida...!

Anna: Seda! **(Läheb ja lajatab vaba käega noorukile jõuliselt lahtise kõrvakiilu. Kauss lendab kolinal põrandale.)** Uh, kergem hakkas!

Heinrich: Vabandage palun, aga...! Vabandage palun, kellega on mul au?

Anna: Kuidas palun? Ah, et kohe au?! (**Naerab laginal. Üldse naerab ta palju.**

Rõõmsalt ja täiel rinnal. Nüüd teeb ta härrale kenasti kniksu.)) Tere, härra!

Ega härra mind vist tõesti ei mäleta. Jõuab siis härra igat talutüdrukut kohe meeles hoida! Härrad ajavad ikka härrade asju, kui talurahva poole vaatavadki siis need on kõik ühte nägu!

Miks H ei tunne A ära, kuigi vaid 4 aastat möödunud. Ta peab sõna, on lubanud mitte kirjutada ammugi siis suhelda.

Heinrich: Anna...!?

Anna: Heinrich.

Heinrich: Preili! Anna! Küll sina... teie... Sa oled nii pikk!

Anna: Jummel küll, kus ikka härral on silma! Korra vaatab ja kohe möödab! Vahest härrale pikad tüdrukud ei meeldi, vahest härra eelistab lühikesi?

Heinrich: Tere Anna! Mis see nüüd olema pidi?!

Anna: (**Teeb kniksu taas.**) Palun, härra! Isa saatis härrale süüa.

Heinrich: Kuidas?

Anna: Jah härra! Isa arvas, et härral on hommikul ehk kõht tühi. Arvas, et ega härral mõisamajast esimese otsaga kohe midagi võtta pole, et kui pärast otsib, et siis ehk leiab midagi, aga kas see süüa ka kõlbab, seda tema ei tea. Ütles, et häärberis ahjud ajavad sisse ja et pliidi alla ei kannatagi tuld teha, et see on puhta puru. Ega siis talurahvas peab ikka oma härra eest hoolt kandma. Kuidas härra muidu hakkama saab – ikka talurahva toe ja abiga! Nõnda isa ütles.

Heinrich: Anna!

Anna: Oodake härra! (**Laob oma korvist kraami Heinrichile sülle. Pooled asjad pudenevad maha.**) Siin on – leiba, vorsti, sinki, juustu, keedumune. Kõik otse meie oma sahvrist! Laske hea maitsta, härra! (**Tahab lahkuda.**)

Heinrich: Oota!

Anna: Kuidas härrad soovivad. (**Vaikus.**)

Heinrich: Anna...

Anna: (**Teravalt**) Jah!?

Heinrich: Kuidas sa elad?

Anna: (Naerab) See siis ongi kõik, jah? Neli aastat ja – kuidas elad? Aitäh! Mina elan hästi, *herr baron*.

Heinrich: Palun!

Anna: Mida? Sa ju oled *baron*, oled ju!? Vana Georg kuulutas kogu vallale, et jätab kõik sulle – maad ja metsad ja... **(Vaatab tuba)** selle siin! Mida sa enam palud? Ümber mõtles või?

Heinrich: Anna, oota... sa ei tea sellest mitte midagi!

Anna: Õige! Ega ei teagi! Mina olen Ojastu mõisa Anna! Mõisavalitseja tütar! Teenijahing! *Antwerkerflicken!* Mis tean mina härrasrahva jätmistest ja võtmistest? Mitte midagi!

Heinrich: Ma ei mõelnud seda!

Anna: Mina mõtlesin seda! Me olime kihlatud, Heinrich! Salaja küll, aga – kihlatud! Kui mitte inimeste, siis vähemasti Issanda ees! Minu ees, sinu ees!

Heinrich: Jah.

Anna: Tollel päeval me pidime Baueri juures kokku saama. Me läksime Toomasega sinna, kevad oli. Maadam Schütz oli andnud prantsuse keeles ülesande – kirjeldage ühelauseliselt oma tulevikku, *fräulein Anna!* Ma kordasin lõputult – *Punik misericorde, daignez s`il vous plait aller a vos mamelles!* Armuline Punik, ulatage lahkelt siia poole oma udar. Minu meelest oli see naljakas. Toomas naeris. Isegi Bauer naeris, tegi meile äri kulul kohvi välja. Siis tuli mamma Bauer ja küsis, et keda me ootame, et herr Heinrich ütles toa üles ja sõitis maale. Ma ei saanud millestki aru, mõtlesin, et midagi juhtus. Küsisin, ega kirja ei jäetud *fräulein Annale!*

Heinrich: Ma nägin Toomast eile õhtul. Vist.

Toomasega kohtumine ja äratundmine pole niisama. See hetk vajab lahendust.

Mis see rongi jutt tähendab. Võib teha nii, et põgenesidki ära, nabiti kinni ja löödi kahte lehte.

Anna: Rongis jäin haigeks. Süda ajas üles ja nutmist ei saand jäetud.

Heinrich: Sinu isa oli ka eile siin ja Tõnis oli ka.

Anna: Vana Georg ei võtnud Toomast vastu. Isa mind õue ei luband. Hiilisin salaja mõisa. Vana Georg istus seal **(Osutab)**. Hommikumantlis ja türgi mütsiga, suitsetas vesipiipu. Ei vaadand mulle otsagi. Ütles, et sa sõitsid ära.

Heinrich: Siis ma olin kodus veel. Ma ei teadnud... mulle ei öeldud, et sa siin olid.

Anna: Mina küsisin, millal ta tagasi tuleb? Vana Georg ütles – *sprach der Rabe, Nimmermehr!* Siis vast sain aru, et ta oli silmini täis! **(Vaikus.)**

Heinrich: Anna mulle andeks, Anna!

Anna: (Naerab laginal). Nii lihtne! Ei, Heinrich, ma ei anna sulle kunagi andeks. Ma lihtsalt pidin sulle rääkima, kuidas kõik oli. Täpselt oli. Me mõlemad kartsime, selge see. Aga araks lõid sina! Mina mitte! Sina põgenesid! Mina mitte! Kuule, sa siinsamas põrandal magasidki või!

Heinrich: Ma ei põgenenud...!!! Ma pidin..! Sa ei saa aru! Ma lihtsalt pidin!

Anna: Millest ma aru ei saa? Et eesti talutüdruk ei kõlba saksa härrale, sellest või?! Natuke koos kõndida, koos rääkida, see on kõik! Natuke aega olla ühtemoodi! On ikka vägev arusaamatus küll!

Heinrich: Ma tulin tagasi.

Anna: Ja loll oled! Miks sa tagasi tulid? Mis sa otsid siit? Mis sul siit vaja on? Mujal ei saa põrandal magada või?

Heinrich: Ma tulin koju.

Anna: (Naerab laginal) Kuhu? Koju?! **(Jookseb toas ringi, hõikab)** Hei, inimesed, kuulge ometi, teie härra jõudis koju! Helistage simbleid, suitsetage viirukeid, laotage tema teele suhkrut ja vahukoort! **(Kuulatab)** Polegi kedagi! Vahest kuskil peidus. **(Tirib katteid mööbliit.)** Tulge välja, ärge kartke, härra tuli, tõi õnnepõlve kaasa! Või oli see – õnneõla, või – jala?

Heinrich: Siin ei ole rahvast praegu, aga su isa ütles, et küll nad tulevad.

Anna: Nii ütleski või? **(Naerab taas)** Kes siis siia tulevad!

Heinrich: Tulevad! Need noh...inimesed! Mõisarahvas! Praegu pidi rahadega midagi olema, aga kui selle korda saab siis...

Anna: Tulevad tagasi?

Heinrich: (Trotslikult) Jah!

Anna: Heinrich, mina tulin sulle täna halvasti ütleva, aga... **(Räägib kui lapsele.)** Heinrich, siin on külm. Siin hallitab. Siin ajavad ahjud sisse ja pliit on puruks. Siin tilguvad laed läbi.

Heinrich: Siin saab kõik korda. Siin lähevad need, truubid soojaks ja inimesed tulevad. Saavad omad rahad. Su isa lubas.

Anna: Kuula mind, Heinrich! Siia ei tule mitte keegi. Mitte kunagi enam. Mine siit ära!
Mine minema! Söö kõht täis ja mine sinna kust sa tulid. Kust sa tulid?

Heinrich: Berliinist.

Anna: Näed siis! Kuula kuidas kõlab – *Berlin!* Sinna minegi. Ja mina lähen ka.

Heinrich: Kuhu sina lähed?

Anna: Toomasele mehele.

Heinrich: Aga... miks?

Anna: Sest ma tahan.

Heinrich: Jah?! Millal?

Anna: Jõuluajal on pulmad.

Heinrich: Talvel teete pulmi?

Anna: Mis on, ei tohi või? Mõttele – saaniga kirikusse, kuljused ja kellad hauguvad,
lumi tuiskab! Pidu!

Heinrich: Siis... palju õnne!

Anna: (Naerab.) Aitäh! Kulub ära. Tegelikult ma seda tulingi ütleva. Et ma su juba
ammu maha jätsin. Nüüd siis tead! Kahju, et vana Georg surnud on, tema ajal
olid siinmajas truubid soojad. Teda ma armastasin, tema oli härra! Sina oled...
(Vaatab ringi) sa oled ikka loll! **(Lahkub. Sammud. Uksekolksatus. Akna**
lööb lahti. On kuulda kuis Anna laulab – puhtalt ja helisevalt:

Am Brunnen vor dem Tore,
Da steht ein Lindenbaum:
Ich träumt' in seinen Schatten
So Manchen süssen Traum...

**Heinrich kuulatab hetkeks. Siis viskab kogu toidukraami kolinal sülest. Ja
lööb täie teadmise ja südametäiega veekausid põrandal kummuli.**

3.pilt.

**Õhtu. Tuul õues. Toas on jahe. Mõisavalitseja Jüri, vallavanem Tõnis ja
tema poeg Toomas on Heinrichi juures vastuvõtul. Laud. Sellel suur,
poollagunenud mõisakaart, mille ääred ripuvad üle laua servade. Palju**

dokumente. Lahtiselt ja köidetult. Talumehed räägivad palju ja kõva häälega. Härra räägib vähe.

Jüri: ...ja mis ma siis pidin meestele ütlema, härra? Siinkandis on iga rublatükk kallis! On sul see välja maksta, on tegijad kohe õue peal, kui ei ole siis...**(Laiutab käsi.)**

Heinrich: Ah nii! Mhmh... Ja sinul ei olnud?

Jüri: Mis minul? Mina olen samasugune palgaline kui iga teine! Egas mina siis...

Heinrich: Aga sina ju oled valitseja? Oled ju?

Tõnis: Oodake nüüd, oodake, härra, ega mõisavalitseja pole ju tegelik omanik! Tema toimetab ikka volituste alusel.

Jüri: Hea küll, vallavanem! Lase iga mees räägib ikka ise enda eest! Vanahärra läks augusti lõpus mulda, eks ole. Näete, siin on kirjas, korraldusrahad ja... puusärk ja õpetaja tasu ja... See oli temal korraldatud ja sellest peeti kinni.

Heinrich: Onu matused?

Jüri: Jah! Kahekümne seitsmendal augustil! Ja kahekümne esimesel saatsin teile kirja. Kohe päev pärast... nojah.

Tõnis: Me ei saand teda kauem hoida. Suur mees ja palav aeg ka, saate aru.

Heinrich: Jah, ma... Jah.

Jüri: Nojah, aga rahvas oli tolleks ajaks juba pikalt palka oodand, kuu lõpp, eks ole. Nüüd läks kõik sularaha parunihärra ärasaatmise peale ära. Pärast tulid mehed mõisa, käsi pikal, aga – kust ma võtan? Nii nad läksid kõik. Mures nägudega küll aga... jah.

Heinrich: Ahah...

Tõnis: Ega siin pole süüdistada ka kedagi. Lepingupoolte asi. Inimestel oma majapidamine ka kaelas. Hooned tahavad parandamist, lapsed käivad koolis.

Heinrich: Tähendab, et... raha siis ei ole?

Jüri: Ei ole, härra! Või noh... praegu ei ole! Ja see on üks jama asi, sest eks härra ise näe – katus tahaks hädasti väljavahetamist ja ahjud praavitada ja.

Aga jah, kes? Härra võib ju ise minna mehi paluma aga nüüd on hilja kah juba, talv käes ja noh – kust ma võtan, eks ole!

Heinrich: Jah, jah, ma saan aru, jah... Aga kuidas siis enne sai? Ma mõtlen, kui ma veel kodus olin, kui onu veel elas, siis ju oli... raha? Või noh, mitte raha vaid siis ju olid need tööd kõik tehtud ja makstud?

Tõnis: Nojaa... noh, enne! Härra on pikalt ära olnud, kui palju ta nüüd teab, aga... enne läks siin asi kurjaks kätte, eks ole. Põletati mõisamaju ja... talusid ja... Inimesi lasti maha.

Jüri: Mitte siin! Meil mitte! Meie oleme siin Ojasoo serva taga kenasti hoitud olnud. Väike majapidamine ja õiget teed kah juurde ei vii, kesse siia viitsib mässama tulla!

Heinrich: Tapeti päris? Miks siis?

Tõnis: Noh, kes seda nüüd nii täpselt teab, mida ja milleks. Taheti poliitikat teha, välja tuli nagu ikka. Georgi-härra jäi paigale, ütles et oldagu rahulikud, et meie pole miskit kurja teind ja kes meid ikka puutub. Aga ümberkaudu olid majapidamised tühjad, härrad sõitsid kõik linna peitu ära. Töövägi jooksis laiali.

Heinrich: Meil ka?

Tõnis: Mis meil ka?

Heinrich: Jooksid laiali kõik?

Toomas: Ei jooksnud siin keegi kuhugi, kurat...!

Tõnis: Ole sina vait, poiss!

Proloogis üldse Jüri katusel korstna kallal ja dialoogi karjumisega. Päris esimene peaks vist siiski olema H.

3 aega: lapsepõlv (11-13) + olemasolevad 1907 ja 1920.

Murutennis?

Vii stseenid välja. Sõit jaamast, rongis. Alustada konduktorist ja eesti keelest.

1905.a. tulemused sõidu ajal: mahapõlenud mõis või lohistatakse arestante.

Heinrich vastupidi üsna rikas. Tuuakse automobiiliga?

Jüri: Ojastu on pisike mõis ja pisike mõis elab millest? Müügist, eks ole. Rendimaade pealt siin teeni, siin tahab tööinimene sularaha, aga kust ma võtan, eks ole, kui ümberringi on viinavabrikud kinni. Nüüd jäi selle aasta kartul maha! Vaat nii!

Heinrich: (Surmani kohkunult.) Kartul jäi maha!? Kuidas ta maha jäi?

Toomas: A' kes ta üles oleks pidand võtma siis? Me kolmekesi või?

Tõnis: Kurat, ma ütlesin sulle, Toomas...!

Toomas: Ma ainult küsin. Kes oleks pidand? Me kolmekesi või? Mõisa nurme? See oleks ikka üks kuradi loll noppimine olnud!

Jüri: See aasta kallas ka kevadest saati. Heinamaad ujusid, loomad näljas. Lootsime ikka, et laseb midagigi üles võtta aga noh, siis tuli vanahärrale surmamees järgi ja... Ei tema küsi sul kartulist või poliitikast. Muudkui et minek ja... **(Vaikus.)**

Tõnis: Kui nüüd härra piimakarja pärast muretseb, siis loomad on kõik hinges. Meil suur laut ja... Jüri juurde said ka mõned.

Jüri: Jah! See jah sai korraldatud. Ega sa elajat saa ilma peale jätta kui inimesed poliitikat teevad.

Heinrich: Ah? Ja-jah... Suur tänu, mehed!

Tõnis: Kui olud paranevad, eks saab nad jälle tagasi toodud.

Jüri: Loomad tahavad hoolt, härra. Tõnisel rahvast küllaga, ninaesine ka olemas ja... Mis ma siis...!? Maha müüma või? Kesse praegu ostab? Väärt kari, kahju ka teistest!

Heinrich: (Teravalt) Jah! Ma ütlesin teile – suur tänu selle hoole ja vaeva eest!

Tõnis: Hoidku nüüd! Ega me tahtnud härral tuju rikkuda. Lihtsalt – selline olukord! Töö tahab maksmist.

Heinrich: (Vaatab aknast välja.) Väiksenä vaatasin siinsamas akna peal kuidas mõisarahvas polnud hetkegi paigal. Ei! Muudkui tulid ja läksid, läksid ja tulid! Ühe koha peal paigal ei olnud. Mina mõtlesin, et mingi mäng. Onu ütles – ei poiss see on töö. Mina küsisin, miks meie ei tööta? Onu vastas, et ega ta kõigi kohta tea, aga et tema isiklikult ei viitsi. Berliinis sai raha otsa, siis tegin tööd. Küll see oli jube!

Toomas: See on küll... karmilt öeldud.

Heinrich: On või? Ei tea. Võib-olla.

Toomas: Kui ei tea, siis ei maksa öelda!

Heinrich: Jah... ei! Lihtsalt, ma arvasin, et tulen koju. Kodumaale. Et siis ongi kõik hästi. Vale! Kodu tahab hoopis raha, et teha tööd, et saada raha... Naljakas. On teil ka niimoodi?

Jüri: Mismoodi meil on?

Heinrich: Noh, et on töö ja on raha ja siis ongi... kodu ja inimesed ümberringi ja kõik hästi?!

(Toomas tahab midagi öelda aga Tõnis ei lase.)

Tõnis: See ei ole nüüd küll jutt ega midagi, härra! Meie oleme maarahvas ja ega maainimene peale töö suurt midagi ei teagi! Teie ei saa meile midagi ette heita!

Heinrich: Ei... ma... Andke andeks! Anna andeks, Tõnis! Aga mehed, teile tuleb ju õnne soovida! Sulle Toomas ja... teile – äia papad, on vist nii, jah?

Jüri: Härra siis teab juba?

Heinrich: Jah, ma kuulsin. Jõuluajal. Palju õnne, Toomas! Anna on tubli tüdruk!

Jüri: Eks see talvine pulm üks narrus on, aga nõnda tüdruk tahab ja tema tahtmist juba ei pööra!

Tõnis: Härra Heinrich! Kui me juba jutule saime, siis üks asi tahab veel rääkimist!
(Võtab põuest pataka pabereid ja paneb lauale.) Vahest härra viskab siia ka pilgu peale.

Heinrich: (Uurib dokumente.) Need on...?

Tõnis: Vekslid. Jah. Teie härra onu poolt alla kirjutatud. Siin, näete.

Heinrich: Mis vekslid need on?

Tõnis: Need vekslid andis välja Põllumeeste Ühisuse Pank. Nende vekslite alusel pantis parun Georg von Linden Ojastu mõisa maid Põllumeeste Ühisuse Pangale, saades pangalt vastu sularaha. Pärast Georg von Lindeni surma 1907-nda aasta augustis läks vekslite lunastusõigus ja kohustus üle Georg von Lindeni pärijale parun Heinrich von Lindenile, see tähendab teile, härra! Kuna mina olen vallavanemana panga juhatuse eestseisja, siis annan ma nad praegu teile üle. Tunnistajate juuresolekul. Palun. **(Vaikus.)**

Heinrich: Mis maad need on?

Tõnis: Noh... siin on igasugust. Karjamaad, põllumaad, heinamaad. Kõike.

Heinrich: Kui palju?

Tõnis: Seda ei oska ma härrale praegu täpselt öelda. Lühiajalised on kolmeks aastaks, kaheksaprotsendise tagasimaksmisega. Kümneaastased kuue protsendiga.

Heinrich: Maad! Kui palju?

Jüri: Kokku teeb pealt kolmetuhande tiinu. **(Vaikus.)** Ega härra onu teile sellest vist ei kirjutanud?

Heinrich: Ei.

Jüri: Mina soovitasin talle Saksa panka. Raha oli hädasti tarvis. Tee ja maamaksud ja noh... töövägi.

Heinrich: Jah.

Jüri: Vanahärra polnud nõus. Ütles, et üks rubla ta kõik. Et tema ajab parema meelega omade maameestega äri kui et linna koogutama läheb. Vald oli kohe nõus ka.

Tõnis: Rahu nüüd rahu, mõisavalitseja! Meie laenamine kõigile kellest maksjat on. Meie oleme lihtsad mehed. Vana Georg teadis seda väga hästi.

Heinrich: Kui palju mõisamaad praegu valla käes on?

Jüri: Noh... pealt poole või... natuke rohkem. Kõvasti rohkem.

Tõnis: Valla käes?! Valla käes on ta ikka ajutiselt! Ja korralikult haritud ja hoitud! Taevas halasta, egas me taha oma härrat paljaks röövida, lihtsalt...

Heinrich: Töö ja raha.

Tõnis: Noh, kuulge nüüd, härra. Meie ju ei nõua nende vekslite kohest väljalunastamist. Hakkab mõisal paremini minema, siis räägime läbi ja. Vahepeal võib härra ju oma rahva käest laenu küsida.

Heinrich: Mul ei ole oma rahvast!

Tõnis: Mismoodi?

Heinrich: Niimoodi. Jüri!

Jüri: Jah, härra?

Heinrich: Näita mulle mõisa plaani... või ei, ma ei saa nagunii midagi aru. Ütle mulle, on seal veel üldse midagi, mis mulle kuulub?

Jüri: Kuidas siis, kuidas siis, ikka on! Siin on... Ojasoo luht ja... nõmmepealsel on karjamaad välja rentimata ja ...

Heinrich: Ära keeruta, mees! Räägi selgelt!

Jüri: Jah! Kohe! Palun! Mets! Ilus tükk metsamaad! Siinsamas!

Heinrich: Mis see tähendab? Mis seal on?

Jüri: Palgimets on. Paras talvel maha võtta.

Heinrich: Väga hea! Nüüd palun vormista sellesisuline kinkeakt. Mina, parun Heinrich von Linden, Ojastu mõisahärra, annan oma maadel asuva palgimetsa Ojastu taluomaniku Tõnis Rõugu poja Toomas Rõugu ja tema mõrsja, Ojastu mõisavalitseja Jüri Laugatsi tütre Anna Laugatsi pulmatingiks.

Tunnistajate juuresolekul. Pane see kõik kirja, kinnita ära seal kus peab, ma kirjutan alla. Kõik. **(Vaikus.)**

Või kingib viimase, mis talle vanematest mälestuseks on jäänud, näit sõrmuse.

Tõnis: See on nüüd küll... Suur tänu teile, härra!

Toomas: Ma ei võta su kingitust vastu, Heinrich!

Tõnis: Suu kinni, poiss kui tänada ei mõista!

Toomas: Ma ei võta seda vastu! Anna ka ei võta! Sa ei tohi seda teha!

Tõnis: Andke andeks härra, poiss on suurest rõõmust segi läinud! Jüri, hakkame minema! Tulge siis kindlasti laulatusele härra! Lähme nüüd! Jüri!

Toomas: Oled sa pime või! Kas sa ei näe mida siin tehakse! Sa ei saa millestki aru või?! Sind on paljaks varastatud! Need mehed siin on su puhtaks teinud!

Tõnis: Raisk! Sa ei nimeta oma lihast isa vargaks! **(Lööb poega. Too lendab Heinrichi ette põrandale pikali.)**

Jüri: Tõnis, kurat küll!!!

Tõnis: Ei saand tüdrukut hoitud! Sitapea on see mees, kes naise pärast lolliks läheb! Härrale võisid sa peksa anda, täismehega ära nori!

Toomas: (Põlvili maas.) Heinrich, kuula mind, Heinrich! Ma tean kõik! Ma tean mismoodi seda asja aeti! Kuidas inimesi hirmutati. Palun ära tee mulle sellist kuradi kingitust! Vana sõpruse nimel, Heinrich, ära mind sedasi alanda! Kuuled!

(Tõnis tirib poja püsti ja lohistab toast välja.)

Jüri: Nii, härra, andke andeks. Me viime ta nüüd minema. Kallame vett pähe või lööme hambad kurku, vahet pole! Ja härra – kõik on korras, eks ole!? Seadus on seadus ja meie ajame omi asju ikka vaid seadust pidi! See vene riigi säädus on ropp ja roojane...! Olgu siis ühtviisi nii talumehele kui härrale! **(Lahkub.)**

Toomase hääl (väljast): Heinrich!!! Ma ükskord juba peksin su lollaka vaeseomaks! Ma oleks pidand su raisa tookord maha lööma! Miks sa tagasi tulid! Mida sa otsid siit! Misasi sa oled selline – härra!!!

Uksekolksatus lööb akna lahti. Tuul tuleb tuppa. Läbi tuule kostab

Toomase kisa. Heinrich vaatab aknast välja. Hakkab tasakesi laulma.

Pimedus. Läbi pimeduse ja laulu kostab talumehe sõim. Seina seest ilmub Georg von Linden. Libiseb üle toa, ukulele rinnal. Vaatab aknast välja.

Georg: Marudalt söimavad, mis? See nende keel, see on söimamiseks iseäranis kaunis. Laulmiseks ja söimamiseks. Rääkimiseks mitte. Nad ju ei räägi tegelikult. Nende kõne on ju tegelikult varjamine. Muudkui varjavad. Vaikselt. Aga kui siis ühekorra rөөkima kukuvad, siis...! Siis on Beethoven, on Wagner... looming, jah...!

Heinrich: Onu, ma tahan sult...

Georg: Ma tean, ma tean! Ma ei oska sulle praegu veel midagi öelda, las ma... jah.
(Võtab ukulelel akordi. Asutab minekule.)

Heinrich: Kuhu sa lähed?

Georg: Ma mõtlesin, et... sinna! **(Libiseb ukulelet mängides üle toa. Kaob seinasisse. Heinrich vaatab aknast välja. Pimedus.)**

4. pilt.

Talv. Öues on lumi maas. Keset tühja tuba seisab üksik jõulupuu. Teda on püütud ehtida. Sealsamas korralikult ülestehtud voodi. Laud. Paar tooli. On tahetud teha eluruumi. See pole õnnestunud. Tuba on lai ja kõrge. Kõik asjad ning esemed vaid rõhutavad tema tühjust ja hüljatust. Kõrgetest akendest paistab Eestimaa jõul ja suure puu härmas vari. Uksekolksatus. Sammud. Tulevad Toomas ja Anna. Nad on talverõivais. Annal suur, villane, jäätund narmastega rätik peas. Jäävad lävel seisma. Vaatavad.

Anna: Issand jumal...! **(Vaikus.)**

Toomas: Noh, mis me teeme siin siis... polegi teist.

Anna: Oh jumal küll...!

Toomas: Mis nüüd on? Ise tahtsid tulla!

Anna: Tahtsin jah, aga...

Toomas: Siis vaatagi kuidas härrad elavad!

Anna: Armetu...

Mitte korrata seda, mis näha, niigi selge või juba räägitud.

Toomas: Pole siin midagi! Katus lapitud, puuriit vedeleb õue peal... Toitu toodaks kah kord päevas. Sittagi tegema ei pea. Mõni mees oleks õnnelik.

Anna: Issand jumal...

Toomas: Aitab nüüd!!! **(Vaikus.)**

Anna: Toomas!

Toomas: Jah.

Anna: Kas sa armastad mind?

Toomas: Jah. Miks sa küsid?

Anna: Ma mõtlen kui sa siis... kui sa tookord Heinrichi nõnda hirmsasti peksid, nii, et su käed olid tema ja su enda verega koos... See oli siis ju minu pärast? Oli ju? Sellepärast, et sa tahtsid mind endale saada? Ei tahtnud, et ma temaga koos siit ära läheksin? Võõrale maale, võõraste inimeste hulka?

Toomas: Jah. Sellepärast. Muidugi.

Anna: Taevas küll, kuidas ma kartsin!

Toomas: Mida sa kartsid?

Anna: Kartsin, et sa tapad ta ära! Kui ta seal põrandal maas verd kõhis ja kõik karjusid ja sina röökisid ja peksid! Ja Heinrich ainult vaatas ja ise ei näind midagi, silmad verised.

Toomas: Vahest olekski pidanud...

Anna: Mida?

Toomas: Tapma. Siis ei oleks seda... jõulupuud siin ja... kõike... seda.

Anna: Ma arvasin, et sind pandaks nüüd vangi ja saadetaks sunnitööle! Heinrich sureb ja sind pandaks vangi ja ma ei näe teid enam kunagi!

Toomas: Sunnitöö ongi minusugustele paras paik.

Anna: Mismoodi minusugustele.

Toomas: Lihtsalt. Minusugustele. Talupoisikesele, kes mängib koos härraga ja käib siis koos härraga koolis ja õpib prantsuse keelt ja ladina keelt ja Cicerot ja Schopenhauerit ja on ise ka juba pealtnäha nagu härra. Nagu härra. Sellisele on sunnitöö täpselt õige koht. **(Vaikus.)**

Anna: Võta mul ümbert kinni, Toomas!

Toomas: Mis sul on?

Anna: Hoia mind! **(Toomas võtab naisel ümbert kinni.)** Ja nüüd luba mulle, et sa mitte kunagi, mitte iialgi mind ära ei lase! Enda juurest! Pane või seina külge ketti, peksa kui tarvis, aga ära luba mul kuhugi minna, sest muidu ma ei tea mida ma teen! Kas lubad? **(Uksekolksatus. Sammud.)**

Toomas: Vist tuli koju.

Anna: Kas sa lubad mulle seda?! **(Uksele ilmub Heinrich. Tal on koorem lumist hagu süles. Vaikus.)**

Toomas: Me... Uks oli lahti. Astusime sisse.

Heinrich: Tere.

Anna: Oi, muidugi, tere! Heinrich.

Toomas: Jõulud sul siin.

Heinrich: Jõulud on läbi. **(Vaikus.)** Kuulge... ma ei tea nüüd... võtke siis istet või...

Anna: Ei-ei! Me ei jää kauaks!

Toomas: Me, jah... Ülehomme on laulatus. Tulime sind kutsuma. Mõlemad.

Heinrich: Laulatus? Ah, jaa! Laulatus.

Toomas: Sa siis tuled? Saadan sulle hommikul Madise järgi.

Anna: Tule palun, Heinrich! Luba, et sa tuled!

Heinrich: Jah. Vabandage mind, ma pean siin... **(Tal on endiselt haoroikad süles)**
... ahju. **(Vaikus)**

Toomas: Mida sa teed mees?! Ma lasin sulle koormatäie kuiva kaske õue vedada!
Mis sa jäändad nende roigastega?!

Heinrich: Kuidas isaga on? Tõnisega?

Toomas: Põeb.

Anna: Mida ta põeb, hinge vaagub! Rabandus on rabandus! Tahtsime pulmad edasi
lükata, ei luband, ütles, et tahab selle rõõmu veel ihusilmaga ära näha!

Toomas: Kuradile! Ta tahab kindel olla!

Anna: Millele kindel?

Toomas: Millele, millele? Et sa ikka mulle tuled! Selge! Mulle, mitte...

Anna: Möisahärrale?!

Toomas: Jah! Siis on tema plaan lõpuni peetud, siis ta võib minna! **(Heinrichile südametäiega.)** Anna siia need kuradima tokid, mis sa soendad raisku! **(Rabab haod omale, kisub akna lahti ja viskab välja.)** Kavatsedki sellist lolli mängima jääda või? Parunihärra korjab hagu! Parunihärra vaatab kurvalt aknast õue, nutab möödund hiilgust taga! Nagu mingist romaanist kohe, ja olgu öeldud, et väga sitast romaanist!

Anna: Jäta ta rahule!

Toomas: Ei jäta rahule! Kurat! Kui sa oled härra, siis ole härra! Lasknud kinni panna need, kes su tagant varastasid! Saatnud valda maksuinspektori kaela! Toond kasakad püssidega kohale! Läind kurat haagikohtusse oma asjaga! Sa oled parun, mees! *Il barone*, seapeet ja kaalikas! Ja üks *il barone* ei tohi käituda nagu viimane munn!

Anna: Toomas!

Toomas: Mis on? Et härrale munn ütlesin või? Ei näe ma siin härrat? Või kardad, et saab äkki rabanduse nagu mu vanamees! Kuule, Heinrich, räägime nagu mees mehega! On sul raha vaja? Mul on, ma annan! Ma laenan! Nii kauaks kui saad tagasi makstud. Tahad mõisa maha müüa? Ma aitan! Sõida Saksa! Jää sinna! Oled kodus seal! Mis sa siit sellelt sitaselt maalt ootad ja otsid. Pool aastat tuleb taevast paska pähe ja teine pool tapad ennast tööga!

Heinrich: Ei. (Vaikus.)

Toomas: Selge. Siis istu kurat siin ja hallita koos oma häärberiga! Ma lasen tee otsa sildi püsti panna – kes seda teed pidi läheb, näeb lolli! Ja veel – Ojastu talu on nüüd minu nime peal. Nii et kui miskit värki või asja vaja ajada siis siin seisab taluperemees, selge! Vallakirjast olen läbi kantud! Mõisakiri peaks olema sinu teha, aga eks ma või Jüriga kah rääkida! Lähme, Anna!

Heinrich: Anna, ütle isale aitäh toidu eest! Väga maitsev oli.

Miks isale?

Toomas: Vähemasti söönd ikka oled?

Heinrich: Jah. Putru. Tangudest. Pekitükkidega.

Toomas: Härra sööb kord päevas tanguputru!

Heinrich: Iga vald toitku omad vaesed! See on seadus, mille täitmist parun Heinrich von Linden võib veel nõuda! Iga vald peab oma vaesed toitma. **(Vaikus. Seistakse. Vaadatakse üksteist. Pimedus. Selles pimeduses kostavad sammud. Äraminejate, tulijate omad? Kes teab.)**

Sts lõpp puudu. Mitte pulm!

5. pilt.

Öö. Laual põleb petrooleumilamp. Seal on ka klaas ja poolik viinapudel. Laua taga tool. Toolil Heinrich von Linden, lahtises palitus, tume ülikond, valge särk, kaelaside lahtiselt rippumas. Ta magab. Seinast astub Georg von Linden. Ukulele kaelas. Ta tirib enesega kaasa suurt vesipiipu ja püüab sellega mitte kolistada. Ega see ei õnnestu hästi.

Georg: Scheisse! (Heinrich ärkab. Vaatab onu mässerdamist. Too otsib omale tooli. Tassib kõik ma kaadervärgid torisedes ja omaette vandudes laua juurde. Istub. Süütab vesipiibu. Tõmbab mahvi. Heinrich jälgib teda tähelepanelikult.)

Heinrich: Miks sa seda pisikest kitarri mängid, onu?

Georg: Kitarri?! Ei-ei, see on ukulele. Polüneesias. Tead küll... hula-hula, paljad pruunid tüdrukud ja... trinna, trinna...! Kaunis! Ma siin proovisin kannelt ka, aga see tundus ikka kuidagi pretensioonikas. Nagu mingi tõestus või vabandus või... Eputav! Torupill oleks jälle jube. Parun mängib torupilli! Ei, see oleks karikatuur juba! Samas – eestlane torupilliga on ka jube. Mingi õpitud vanaaegsus. Vana aeg oli kole aeg. Hirmus töörabamine. Mehed vedelesid kõrtsis, silmini täis. Tualettruumi polnud, maja taga käidi kusel ja siis...torupill!
Jaa... Loomamaoga ei tohiks muusikat teha.

Heinrich: Praegu rabavad samamoodi.

Georg: Mida?

Heinrich: Tööd!

Georg: Aa... jah, eks nad ikka, jaa...! Aga pane tähele, juba kuidagi lootusrikkalt!
Enne oli lihtsalt sunnitöö, nüüd on lootusrikas... sunnitöö. Lõpuks on ühed ikka rikkad, aga teised lootusrikkad ja nii kaob ebaõiglus sellest ilmast Punkt.
(**Naerab.**) Noh, tere, Heinrich! Kuidas läheb? Mis sa istud siin?

Heinrich: Kuidas ma sind näen, onu? Sa oled ju surnud.

Georg: Surnud? Jaa, seda küll, jah!

Heinrich: Aga... kuidas ma sind siis näen? Kondad siin muudkui seinast seina.
Misasi sa oled?

Georg: (Naerab.) Mina olen jah, Ojastu mõisa kuulus kummitus! Mina olen seinamees, kes elab seina sees ja kõnnib seal külg ees! Vaata, muidu ei mahu!

Heinrich: Vahest on see kõik unes?

Georg: Minugipoolest. Las olla unes, kui sulle nii sobib.

Heinrich: Onu Georg. Anna läks täna mehele. Toomasele.

Georg: Jah? Mis sellega on siis?

Heinrich: Ma käisin ka. Laulatusel. Kirikus.

Georg: Jah? Noh? Ma küsingi, et mis siis on? Juhtus midagi? Õpetajahärra kukkus kantslit alla või?

Heinrich: Sa naerad mu üle.

Georg: Mina ei naera. Sellega saad sa ise kenasti toime.

Heinrich: Mina? Mismoodi?

Georg: Noo... kuule! Poolik pudel. Tühi klaas. Lahtises palitus, lahtise kraega, silmaalused mustad...

Heinrich: Sina lasid kahel matsil mõisa paljaks varastada! Irvita enda üle!

Georg: Näed sa siis! Või et matsid! Ja Anna on siis kes... matsiplika!? Matsiplika läks matsile mehele. Siis peaks ju kõik korras olema, mis sa enam nutad... härra?

Heinrich: Mina ei ole härra!!!

Georg: Kes sa siis oled?

Heinrich: Mina olen ... kerjus.

Georg: Mis seal vahet? Härra või kerjus, mõlemad on vabad mehed. Mõlema vabadus sõltub nendest, kes jäävad vahepeale. Tööloomad. Matsid. Ja nende eest peavad vastutama nii härra kui kerjus, selge!

Heinrich: (JooB.) Kuradile! Mina pole enesele oma sünniõigust palunud!

Georg: Õige! Sulle ei antud valida! Sina oled parun Heinrich von Linden, Ojastu mõisa pärishärra! Ja parun von Linden ei kihlu salaja eesti talutüdrukuga ega lase ennast sellesama kihluse pärast veriseks peksta! On veel palju asju, mida parun ei tee, aga seda ei tee tema kohe kindlasti! Ta ei riku ära ühe külatüdruku elu! Sa ei kujuta ette, mis vaeva ma nägema pidin, et Toomast raudu ei pandaks. Tema ei saanud samuti oma sünniõigust valida. Tema võis vaid oma härra läbi peksta!

Heinrich: Ma pidasin sõna, ma sõitsin ära, ma ei kirjutanud talle ([Annale!](#)) , ma pidasin oma sõna!

Georg: Ja hästi pidasid, mis sul üle jäigi! (**Ohkab.**) Vaata, Heinrich, see suur puu seal ukse ees. Pärnapuu. Lindenbaum, eks ole! Selle puu istutas rittmeister

Johann von Linden pea kakssada aastat tagasi. Siia maani püsib. Ojastu on sinna alla matnud kõik oma koerad. Kakssada aastat! Ime, et ta juba haukuma pole hakanud.

Heinrich: Poolenisti ära kuivanud.

Georg: Eks ikka. Vana. Muidugi. Lihtsalt – Johann lasi end üles maalida, õues.

Toolil. Pärnakene kui piits selga ehtimas. Noh ja pärast teda kõik teised. Ma ise ka. Näod, mundrid, ülikonnad ja... Ojastu pärnapuu. *Am Brunnen vor dem Tore, da steht ein Lindenbaum...* Aina kasvas, jättis meelde. Kurat, isegi koerte nimed on kõik teada. Jah...! Aga nood teised Heinrich? Kus on nende näod ja nimed?

Heinrich: Millised teised, onu?

Georg: Need... seal... väljal, heinamaal, kartulinurmes, siinsamas õue peal. Kogu aeg midagi tegemas. Tummade ilmetega ootamas. Jah härra, ei härra, palun härra, andke andeks härra! Eks nad hakkavad nüüd vähehaaval end näitama, meelde jätma. Nüüd on nende aeg.

Heinrich: Aga nad ju petsid sind.

Georg: Muidugi. Mida sa siis ootasid! Teenisid ja petsid! Jüri valetas iga kopika pealt kolmveerand endale! Kuule, poiss, ega ma siis päris loll ka pole. Kui nad oma laenuplaani tulid oli kohe selge, mis mängu siin mängitakse. Mõtlesin, et lasku käia – nalja saab ja raha ka. Kuule nüüd, seda majapidamist siin hoiaks praegu püsti ainult orjatööga.

Heinrich: Orja!

Georg: Oh, ära tee sellist eurooplase nägu nüüd! Muidugi orja! Natuke süüa, palka ei maksa ja kui kehva tööd teeb, siis annad peksta. Aga orjus ei ole praegu moes. Praegu on moes vabadus. Siinmaal on ikka moes kõik, mis välismaalt tuleb. Noh, nüüd siis tuli vabadus. Nüüd nad on siis vabad, mõnda aega!

Heinrich: Onu, ma kasvasin nendega koos üles. Mängisin ja käisin koolis. Ma õppisin seda keelt rääkima enne kui oma emakeelt. Ma pole oma ema näinudki. Tädi Ella oli mu ema, Anna oli õde ja Toomas vend! Minu jaoks pole kunagi olnud meid ja neid! Mul ei ole ühtegi teist kodu, kui see siin, ja mu kodu on paljaks varastatud!

Georg: Hea küll, hea küll, anna andeks, et nii läks! Ega ma ei mõelnud siis ju kohe ära surra! Juhtus lihtsalt! Ega ma seda ka mõelnud, et sa Berliinist riburada pidi tagasi tuled. Miks sa tagasi tulid? Mis sa otsisid siit?

Heinrich: Igatsesin. Siia. Sellepärast.

Georg: Noh, siis me ju oleme üsna ühtemoodi, või mis? **(Koputatakse aknale.)**

Kuule, keegi koputab! Ma hakkan minema! **(Koputus kordub.)**

Heinrich: Kes see veel on?

Georg: Kust mina tean, mine vaata!

Heinrich: Ma ei julge, mine sina, sina oled surnud, mina ei julge!

Georg: (Läheb ja vaatab aknast.) Oijee, Heinrich! Sulle on külaline!

Heinrich: Mis külaline...! **(Georg korjab omad kaadervärgid kokku.)** Oota, onu! Ära mine! Ära jäta mind siia üksinda!

Georg: Mis üksinda, külaline ju! Siin majas on külalistele uks alati lahti! Ära sa siis...
Hoia von Lindenite lippu kõrgel, poiss!

Heinrich: Onu!

Georg: Gute Nacht, mein lieber Heinrich! **(Naerab. Kaob naerdes seina sisse.)**

Heinrich: Ära mine! Võta mind kaasa! Onu!!! **(Jookseb vastu seina. Kukub. Samal ajal kolgitakse vastu aknaid, nii et maja väriseb.)** Neetud! Kes on seal? Mida te tahate! **(Üks aken lükatakse väljastpoolt tuppa lahti. Tuul ja lumi ja kuuvalgus tulevad sisse. Selles valguses hakkab tuppa ronima valge, lehviv kogu, kes kähiseb hüüda: Heinrich!)**

Heinrich: Appi!!!

Valge kogu: Heinrich! Aita mind siit üles! Hirmus külm on!

Heinrich: Anna?! Sina oled või?

Anna: (Aknal kõõludes. Pulmakleidis.) Aita siis ometi, kuradi lollakas, ma kukun!

Heinrich jookseb. Võtab kuskilt kinni. Tirib tüdruku tuppa. Too vajub samasse akna alla maha.

Anna: Pane aken kinni! **(Heinrich sulgeb rabinal akent.)** Ai!

Heinrich: Mis on, mis juhtus!

Anna: Käte peale astusid mulle!

Heinrich: Anna andeks, ma...

Anna: Ole vait! Said akna kinni?

Heinrich: Jah! See on see aken, see ei hoia hästi, läheb kogu aeg lahti!

Anna: Vait ole, ma ütlesin! Vakka! Lase ma... istun.

Heinrich: (Tahab midagi öelda.)

Anna: Ei! Ära seda ütle! Tsss... just! Kuule, kas sul midagi on...? Kanget midagi...
On?!

Heinrich: Jah, mul on... **(Sebib ringi. Haarab viinapudeli.)** Ei, mul ei ole...**(Paneb pudeli tagasi.)** Mul on ... viina on.

Anna: Palun... ulata mulle üks klaasitäis. Palun!

Heinrich võtab klaasi, kallab sinna viina, loksutab maha, viib Annale, loksutab maha.

Anna: Teie terviseks, herr baron! **(Joob klaasi tühjaks.)** Palun! Tühi klaas! Võtke!
(Heinrich võtab klaasi. Anna hakkab end püsti ajama. Kukub.)

Heinrich: Sa oled purjus?!

Anna: Mina? Muidugi! Hästi...see tähendab...väga! Tule siia! **(Heinrich läheb teda aitama. Anna klammerdub poissi. Püüab teda suudelda. Mõlemad vajuvad pikali.)**

Heinrich: Mida sa teed!

Anna: Suudlen! Häbitult! Ei näe või! Mul on pulmad, ma olen purjus, ja ma suudlen!
(Naerab. Laginal ja põrandal pikali.) Issand, kui külm siin on!

Heinrich: Taevas halasta! Tule siia! Istu. **(Tirib tüdruku püsti. Talutab ta toolini. Paneb istuma ja sätib oma palitu Annale õlgadele.)**

Anna: See mulle meeldib! Härra hoolitseb oma rahva eest! Rahvas varastab, härra hoolitseb, ja kõik on õnnelikud! Härra on nii mõistev! Härra mõistab oma õnnetut rahvast! Tule ma suudlen sind! Prantsuse moodi! Märjalt ja keelega!

Heinrich: Anna, mis juhtus? Juhtus midagi või? Miks sa siin oled?

Anna: Aga kus ma siis olema peaksin? Kuule, madam Schützil oli üks raamat.
Prantsuse keeles ja piltidega. Tema peitis ära, meie tüdrukutega leidsime üles!
Lugesime läbi ja õppisime pähe! Tahad näha, mida ma oskan, tahad! Heinrich,
luba ma näitan sulle! Suudle mind!

Heinrich: (Võtab tal õlgadest kinni, Raputab. Karjub.) Anna! Kuuled sa mind! Mis juhtus! Miks sa siin oled! **(Vaikus.)**

Anna (Palju-palju kainemana): Kus ma siis peaksin olema? Täna on minu pulmaöö.
Kus peaks olema üks eesti talutüdruk oma pulmaöö?! Mõisas! Õige! Ja kui härra on oma õiguse unustanud, kui härra ei oska enam härra olla, siis on

talutüdruku kohus talle seda meelde tuletada! Mina tean oma õigust, Heinrich!
Ma nõuan oma õigust! **(Tõuseb püsti. Õngitseb kuskilt riietest kortsus
pulmaloori ja paneb pähe.)** Palun! Siin ma olen!

Heinrich: (Taganedes kui vaimu eest.) Sa oled hulluks läinud! Kus Toomas on?

Anna: Toomas? Ma ei tea. Magab vist. Võib-olla taob palja käega naelu laudaseina
sisse. Ei tea.

Heinrich: Sa pead kohe tagasi minema! Ma viin su ise koju tagasi!

Anna: Kardad jälle peksta saada? Või koguni... loodad peksta saada! Õnnetu parun,
kelle ta omad orjad paljaks röövisid ja tagatipuks läbi peksid?! Nii või? Vana
Georgit enam pole kohturahvast pehmeks rääkimas, Toomas läheks sirgelt
ahelatesse! Minu isa ka! Ja surmahaige Tõnis! Seda ootadki või! Oma pisikest
kättemaksu!?

Heinrich: Ei.

Anna: Toomas sind enam ei puutu. Toomasest saab vallavanem ja vallavanem
hoiab omad häbid enesele. Peabki hoidma. Toomas teab kuidas olla
vallavanem ja peremees. Sina ei oska olla... härra!

Heinrich: Anna, kas sa armastad Toomast?

Anna: Ei, muidugi mitte!

Heinrich: Kas sa armastad siis... mind?

Anna (Naerab laginal): Ei, Heinrich! Hoidku taevas selle eest!

Heinrich: Aga...miks sa siis tulid? Miks sa siin oled?

Anna: Ma tulin võlga tasuma.

Heinrich: Sina pole mulle midagi võlgu!

Anna: Ole vait! Minu inimesed on sulle võlgu. Toomas, Tõnis, isa. Nad on kõik minu
inimesed, ma tunnen neid! Sind ma enam ei tunne, ei tea kes sa oled. Aga need
teised – minu inimesed, neid ma tean, nende keskele ma sündisin ja pean
nende keskel elama. Tahan elada. Oh, Heinrich kui õnnelik ma olin tookord.
Koolis. Saksa koolis, sinuga koos! Prantsuse keel, ladina keel, astronoomia,
geograafia, kunst ja kirjandus! Õnnelik ja vaba! Ja minu inimesed maksid selle
vabaduse kinni! See on imeline tunne – teada, et su vabadus on kinni makstud!
Kinnimakstud vabadusele saab ehitada tulevikku. Minu inimeste tulevikku! Ma
olin selles nii kindel. Nüüd ei ole. Minu inimesed ei ehita enam tulevikku, nad

varastavad seda. Ja varastatud tulevikus saab ainult edasi varastada! Ma tulin oma vabadust kinni maksma, Heinrich! Sellepärast olengi ma siin!

Heinrich: (Valab omaale viina. Joob.) Sinu inimesed? Ja kus on siis minu inimesed?

Anna: Ma ei tea? Mine ja otsi. Vaata ringi, äkki leiad mõned. Kord sa juba läksid, aga ei leidnud! Tulid tagasi. Ilmselt otsisid valest kohast. Mine ja proovi uuesti ja kui sul rongipiletiraha peaks puudu olema siis – säh, siin on! **(Viskab käkras paberrahad põrandale. Pöörab kannalt ringi. Tahab lahkuda.)**

Heinrich: Anna!

Anna (Jääb seisma): Jah, härra!

Heinrich: Kui ma haigemajas olin... noh, pärast seda kui Toomas... Ega ma ei tea siiamani, mis tal järsku hakkas. Ma rääkisin talle, et tahame sinuga ära sõita. Pariisi. Abielluda. Seal elama hakata. Pariisis, jah... Ta kuulas. Oli vait. Ja korraga karjus ja löi ja löi ja löi... Mulle tuli alles haigemajas pähe, et ta karjus mulle: Kes sa oled? Mis sa siit otsid? Mis sul siit vaja on? Ta ajas mind minema.

Anna: Kuhu ta sind ajas?

Heinrich: Ei tea, ei saanud aru. Ega ta vist ise ka ei teadnud! Lihtsalt... me olime ju koos kasvanud ja koolis ja... Koos. Saad aru. Ja siis äkki see pöörane vihkamine ja verd voolas, ma ei näinud midagi! Ta nuttis, kas tead. Jah. Nuttis ja peksis. Pärast tuli onu Georg.

Anna: Georg tuli kohe kui kuulda sai, et Toomas kinni võeti. Ta tundis seal kedagi ja... Ma ei, ta ei rääkinud midagi. Sina ka ei rääkinud.

Heinrich: Onu ütles, et ma pean ära minema. Kodust. Sellelt maalt. Ära! Ma ütlesin, et oleme kihlatud ja abiellume ja et ma ei kuula teda. Ja siis ta ütles et...

Anna: Mida?

Heinrich: Ütles, et mul ei ole õigust rikkuda ära sinu elu! Et enda omaga võin teha, mis tahan, aga et sinu rahvas, sinu inimesed ei pea seda õigeks. Ütles, et see oleks vale. Veelgi enam – võimatu! Et kui ma pean põgenema, siis üksi. Sinust ei tohi ma põgenejat teha, see oleks autu!

Anna: Seda ma ei teadnud.

Heinrich: Kui ma siis läksin, siis õues, suurepuu all, ta lasi mul vanduda, et ma sulle ei kirjuta, sind üles ei otsi. Et ma lasen sul elada sinu inimeste hulgas. Et ma jätan sulle kodu, kodumaa ja...

Anna: Minu inimesed...

Heinrich: Jah.

Anna: *Punik misericorde, daignez s`il vous plait aller a vos mamelles!* Armuline Punik, ulatage lahkelt siiapoole oma udar.

Heinrich: Mu jumal, kuidas ma igatsesin! Sind, seda maad, võsa ja talve ja ... sind. Ma arvasin, et teen õieti. Arvasin, et sulle on niimoodi parem, tõesti arvasin! Ja kui siis onu suri ja ma tagasi jõudsin siis... Ma ei teadnud ju Eestist midagi. Onu ei kirjutanud, saatis vaid raha vahel. Vahel ei saatnud. Siis enam ei saatnud. Siis jõudsin Eestisse tagasi ja... Eestil ei ole mind vaja. Ta ajab mu jälle ära, ma ei leia teda üles. Aina otsin ja otsin, aga üles ei leia...! **(Nutab.)**

Anna: Sa kuradi viimane lollakas! Sa oled...! Tead, kes sa oled! Sa oled üks ... kuradi persekukkunud härralollakas! Kuhu sa jooksed? Kelle eest? Mis Eestit sa otsid? Kustkohast! Näe, siin on su eesti! **(Hakkab omal riideid seljast ära kiskuma. Tirib rinnad paljaks.)** Vaata! Siinsamas! Tule ja võta! See on ainuke eesti, mis midagi väärt on! Täna öösel!**(Surub poisi käed oma rindadele.)** Esimene eesti ja teine eesti ja kui sa raisk seda kolmandat kohe üles ei leia siis neelavad need eestid su alla! Vaata siis ometi! Siin on su kodu, sa viimane härraraibe! Siin on su ainus kodumaa ja see maa nõuab oma härrat! Sellel maal on oma härrale võõrandamatu õigus!

Pimedus. Muusika. Kõlab Mühlhauseni tõlge Der Lindenbaumile (ja kuna kogu Schubert Winterreise on ühe saksa bändi poolt ka karmi metalli valatud, siis seda seadet peaks siin küll kasutama):

Üks kask meil kasvas õues, just maja ukse ees.

Ta oli lapsepõlve, mu ainus seltsimees.

Ta andis vilu varju, ta mahl mind kosutas.

Ta kohin salamahti, mu südant lohutas.

Mu südant lohutas.

Esimese vaatuse lõpp.

II vaatus.

Novembri lõpp 1920. aastal. Öhtu. Seesama tuba. Noodsamad üksikud mööblitükid. Kõrged aknad. Pärnapuu õues ukse ees on vahepeal veelgi kasvada võtnud. Tema okste varjud sirutuvad üle seinte, üle pöranda, üle inimeste. Sirutuvad läbi inimeste.

Praegu vahe 17 aastat. Koomale tõmmata 1913 ja 1920. Samuti mitte näidata konkreetseid astaid.

1. pilt.

Anna ja Jüri. Nad toimetavad seal toas. Misasja? Noh, kauaseisnud ruumides leiab ikka toimetamist. Lihtsalt – Anna teeb seda kõike kuidagi rabinal. Jüri on juba vana mees. Tema teeb omi tegemisi tõsisemal moel. Tegelikult huvitab teda aga, miks tütar nõnda on kui ta on. Vaikus. Vaikust püütakse katta asjade liigutamise, toomise, asetamise, äravõtmise, pillamise ja üleskorjamisega. Selline on inimeste viis liigse vaikusega toime tulla.

Anna tuleb ja läheb. Võtab, toob, paneb. Asetab koguni. Pühib pörandat. Võtab tolmu. Kummalisel moel õnnestub tal seda kõike justkui korruga teha. Ta on äärmiselt reibas. Hapruseni reibas. Tema isa Jüri vaatab seda toimetamist pealt. Kuulab. Küsib. Anna ei taha, et ta küsib. Kui isa vait on siis seda tahab ta veel vähem. Ta tahab, et kõik oleks juba möödas. Misasi? Kõik! Kõik, mis vaevab, piinab, tuleb meelde, on mõttes ja ära ei lähe. Aga inimeste näod ja hääled ja taevas ja lumi ja pori ja võsa seal pilgu ulatuses ei luba seda mööda. Mida ei luba? Kõike? Vaikus.

Jüri: Et ta siis ikka tuleb?

Anna: Mida?

Jüri: Tuleb. Jälle.

Anna: Ja-jah... Mis on?

Jüri: Ei midagi.

Anna: Kas sa... panid sa ahjud kinni juba?

Jüri: Ei kannata veel. Hakkab sisse ajama.

Anna: Nojah. Hoia siis silma peal, et tühja ei küta. Pärast teeme aknad lahti, veab niiskuse välja.

Jüri: Küll ta veab jah... Küll ma... Kuule, ega ma's nüüd esimest korda ahju küta!

Anna: (Vaatab tuba. Reipalt.) No nii! Näed siis! Pole siin midagi! Natuke liigutamist ja kannatab elada küll!

Jüri: Jah... Pole siin midagi. Jah... **(Vaikus.)**

Anna: Isa ma ei tea, kas ta tuleb, ma tõesti ei tea! Oled nüüd rahul?! Keegi ei tea! Ja ta ise ei ütle ju ka midagi. Või tähendab... ütleb küll, aga... Mida sa vahid mind, isa? Mis nüüd on siis?

Jüri: Ei, mis minul... Minul on kõik hästi. Lihtsalt, et... mis sa siin siis rabeled kui ei teagi? Hommikust peale tuli takus. Niikui koju said, kohe mõisa.

Anna: (Teravalt.) Eesti on vaba riik, Eestis ei ole enam mõisaid!

Jüri: Ei ole, ei ole jah! Enne olid, nüüd ei ole, nüüd on vabadus ja aamen sellega! Mis sa siin siis vehkled oma suure vabadusega kui ise midagi ei tea?! Keegi ei ütle, keegi ei tea...! Kuradima lagund korup... ah, ma lähen panen ahjud kinni!

Anna: Toomas ütles, et tuleb. Vist.

Jüri: Vist?

Anna: Kindlasti. Tuleb. Toomas käis viimati haiglas uurimas Sealt öeldi, et võiks veel olla, aga et härra leitnant ei taha. Et tema tahab ära. Nõnda oli raviarst öelnud. Toomas oli siis Heinrichi enda käest küsind, et mis tema mõtleb. Heinrich ütles, et tahab koju.

Jüri: Koju? Siia siis ikka?

Anna: Isa, ma ei tea, ma ütlesin sulle! Toomas ütles, et tema oli pakkund, et öelgu Heinrich aeg. Et öelgu millal ta jõuab. Et siis saab väheke kütta ja kraamida ja...

Jüri: Noh, mis ta vastas?

Anna: Midagi. Seina oli vaadand. Toomas tuli ära, mina pidin niikuinii maale tulema, siis... Toomas ütleski, et mingu me ja vaadaku kuidas siin on. Et kas üldse kannatabki olla. Ilmatu aeg tühjalt seisnud. Jälle.

Jüri: Kuus aastat. Sõda... Jah. **(Vaikus.)** Kuidas tal muidu läheb?

Anna: Toomasel? Ilusti. Tööd on palju. Ministeeriumiasjad ja... Ma olen ju kodus lastega, ega ma ei teagi täpselt.

Jüri: Meie härral? Kuidas temaga on?

Anna: Paremini on. Pidi olema. Puusast on kange. Seal on mingid killud sees, mingid...

Jüri: Killud? Srapnell siis või? Millega ta pihta sai?

Anna: Ma ei tea, isa! Osad lõigati välja aga kõiki ei pidand kätte saama ja need liiguvad ja teevad valu ja... Oh, isa, kui ma teda esimest korda nägin seal... laatsaretis... Kõik haises ja mädanes! Inimesed oigasid ja röökisid ümberringi. Toomas oli... Toomase ma tundsin kohe ära. Oli kõhnaks jäänud ja sidemetes, aga oli elus ja ütles, et kõik on korras ja keelas mul nutta ja mina ikka nutsin ja... Siis ta ütles ... käskis ... mul minna Heinrichi otsima, et kuidas temaga on ja ma läksingi ja... Tead, seal olid inimeste tükid ja mul läks süda pahaks ja ma ei leidnud teda üles ja siis ma küsisin ja nad viisid mu sinna ja... Ta oli täiesti võõras. Näost must ja võõras ja... miskid haisvad räbalad olid ümber. Isa! Ta oli sinna ära visatud! Võõras äravisatud koer. Aia taha kärvama. Siis ma hakkasin karjuma. Keegi tuli, käed verised, ütles, et siin pole midagi teha, et tal on väga kahju, aga et on raske haav ja kahepoolne kopsupõletik ja et ärgu ma segagu nende tööd! Ja mina karjusin, et mina olen soomusrongi kapteni Toomas Rõugu naine! Ja et siin lamab kapten Rõugu relvavend ja et see mees on parunisoost sakslane, kes vabatahtlikult Eesti Vabariigi eest oma verd on valanud. Ja et kui Liiga pikk teda kohe ära ei viida, siis lähevad nad kõik sõjakohtu alla.

H. päästmisega midagi teha. Liiga draamaatiline ja ebausutav, et naine rindelähedases hospitalis seikles. Aga ikka vist parem, kui ümberjutustus. Päästa võiks ainult Toomas. Kas ka episoodina...peab mõtlema. Päästis või ostis punaste käest välja. H ise punane? Hoopis H päästis T? A peaks juba hoopis teisiti riides olema.

Jüri: Loll tüdruk...

Anna: Jah. Loll. Jah. Noh, siis nad süstisid mulle midagi ja... Igatahes Heinrich korjati sealt üles ja viidi minema. Toomas pärast ajas kah asju, nii et ta toodigi Tallinna. Toomas ka. Mõlemad. Toomas sai varsti välja, siis käisime Heinrichi juures. Sonis ja oli kõrge palavik, aga elus. Poolsurnud, aga elus.

Jüri: Loll tüdruk.

Anna: Mõlemad saavad Vabadusristi. Toomas ja Heinrich. Mõlemad.

Jüri: Ja-jah. Rist rinda. Ikka parem koht kui kalmuküngas. Poisikesed!

Anna: Suure isikliku vapruste eest sõjaväljal! Ja mõlemad!

Jüri: Mis sa sest nüüd kuulutad! Sina neid aumärke jagad või?!

Anna: Et sa teaksid! Toomas esitas Heinrichi autasustamiseks. Ülemjuhataja kirjutas alla. Nüüd saavad mõlemad.

Jüri: See Toomas on sul ikka kõva mees! Ilmutab isiklikku vaprust ja jagab aga riste.

Anna: Nüüd sa tead, isa! Ja elagi selle teadmise! **(Vaikus.)**

Jüri: Või et siis nõnda... Aitäh, kallid tütar!

Anna: Sina röövisid ta paljaks. Ja tema valas verd sinu maa ja sinu vabaduse eest!

Jüri: Minu vabadus? **(Naerab.)** Mina pole oma vabaduse eest kellelegi kopkatki võlgu! Minu vabaduse eest ei pea keegi midagi valama! Ja minu maa ei taha verd! Minu maa tahab sitta ja seda on ta saand kah! Koormate kaupa! Vilets härra on see, kes ennast röövida laseb ja loll, kes oma orjade eest verd valab!

Viimane lause on kompaktne ja hea. Palju varastamise ja härraks olemise teemal targutama ei peaks. Mingi täiesti irratsionaalne noot võiks olla, mis ennustaks kas raudteed või ...

Anna: Need on inimesed, isa! Toomas, Heinrich, mina – me kõik oleme vabad inimesed!

Jüri: Ja mina? Kes siis mina olen? Röövel? Ütle välja – linnapreili! Vehi oma vabadusega nigu märja pesuga! Larts ja larts, isale vastu vahtimist!

Anna: Anna andeks...

Jüri: Ei anna! Härrasid ei röövita, tüdruk! Härradelt võetakse ära! Seal kus saab ja nii palju kui saab! Nii on olnud ja nii jääb ja see on siinmaal ainus vabadus!

Anna: Miks, isa?! Miks sa niimoodi räägid?

Jüri: Sest nii on õige! Härrad ei kao kunagi! Meie Tõnisega võtsime natukene! Võtsime, et härra teaks, kellega tal tegemist on! Kurat! Kõvade meestega! Siis tuli see sinu suur Vabariik ja võttis härradelt kõik ära! Tahtis härrad ära kaotada! Jagas laiali ja saatis mehed röövitud vara ja vabaduse eest verd valama!? Need läksid kah! Kuradi lollakad! Kõik hakkasid äkki vabadeks inimesteks! Ja see ei ole õige! Pole ma näind veel niisugust looma nagu vaba inimene. Härra vähemasti teab kuidas valitseda, kui on õige härra. Ja orjapoiss teab millal

künda, külvata ja millal härralt ära võtta, et too ikka oma kohta teaks. Vaba inimene oskab ainult lärmata ja verd valada!

Kõik sedalaadi jutlused minimaliseerida. Üks lause palju mahukam, kui pikk jutt.

Näiteks „pole niisugust looma näinud ...“

Anna (Nutab vaikselt): Nad võtavad talt maja kah ära...

Jüri: Kes võtavad mida?

Anna: Heinricilt... selle maja, mõisamaja... Toomas rääkis...

Jüri: Mida?! Mida kurat see Toomas sulle nüüd jälle kokku rääkis?

Anna: (Nutab lõrinal) Ministeeriumil on... Ministeerium tahab... Noh, seal on plaan tehtud, et... nad tahavad Suuresoost hakata turvast kaevama.

Jüri: Misasja? Meie Suuresoost?

Anna: Nojah! Et teevad sinna vabriku. Toomas rääkis.

Jüri: Noh, ja siis?

Anna: Sinna ei vii ju teed juurde! Kuhu nad panevad selle turba kui teed ei ole! Kui ligi ei pääse! Materjalid ja... masinad ja... Nad ei saa midagi seal ehitada ja korraldada ju kui teed juurde ei vii!

Jüri: Räägi, tüdruk! Ära lõrise!

Anna (Lõriseb ahastavalt): Nüüd on plaanitud kitsa rööpaga raudtee meie jaamast otse Suuresohu, aga... Aga Ojastu mõisamaja jääb ette! Täpselt risti ette! Toomas ütles, et mööda kuidas tahad, mööda ei pääse! Nüüd tahavadki selle maha võtta!

Jüri: Võtavad mõisa maha? Oota, aga mis härra sellest ütleb?

Anna: Heinrich ei teagi veel! Toomas ütles, et tema ei julgegi talle öelda. Et vahest meie, kui teda näeme... Kui juba siin oleme ja Heinrich peaks koju jõudma! Toomas oli hirmsasti vastu olnud, aga minister oli öelnud, et asi on otsustatud! Et leitnant von Linden saab linnas korteri. Et Ojastu mõisal pole ei majanduslikku ega... **(Nutab lõrinal)** arhitektuurilist väärtust! Et härra leitnant on invaliid niikuinii ja et linnas ongi kergem ja et siia tuleb raudtee ja turbavabrik! **(Nutab. Nutu taga on vaikus.)**

Jüri: (Iga sõna imeliselt suus veeretades.) Võtavadki mõisa maha! Vaat see on riik. Küüdivad paruni linna ja tõmbavad häärberist raudtee läbi?! Oi perse... vaat see on vabadus! **(Hakkab tütre nuuksumisele tasahilju kaasa naerma.)** Ja

meie Tõnisega olime vargad! Mahtra poisid läksid hangude ja vikatitega vabadust nõudma ja olid mõrtsukad! **(Naerab üha hullemini.)** Ei, ära ütle! Õige ka! Vaba inimene võtab ikka suurelt ette! Turbavabrik ja kitsas raudtee – need on vast ehtsad vabaduse peremärgid! Oi kurat, kurat küll! **(Naerab kui hull.)**

Anna: Ära naera isa!

Jüri: (Naerdes.) Anna andeks, tütrekene! Anna andeks oma vaesele mõisavargast isale! **(Võtab tütrele ümbert kinni.)** Anna mulle andeks, kallid laps! **(Kostab uksekolksatus. Lävele ilmub kõhn keskealine mees pikas ohvitserisinelis, seljakott üle õla. Ta lonkab tugevalt ja toetub mingile kaika moodi tokile. Igatahes pole see jalutuskepp. Tema vaevatud ja väsinud näol on ülimalt keskendunud ilme. See näitab teda vanemana kui ta tegelikult on. Ta on paljapäi. Parun Heinrich von Linden on taaskord koju jõudnud.)**

Vaikus. Nõndakaua kui ta kord murdub.

Anna: (Karjatab.) Heinrich...! **(Vaikus.)**

Jüri: Mis sa karjud, ära karju... inimene on ukse peal, ehmatad teisel une ära. **(Vaikus.)**

Anna: Heinrich... Tere.

Heinrich: Eesti Vabariigis pidi eraomand olema püha ja puutumatu.

Jüri: Mida?

Heinrich: Mis te teete siin?

Anna: Kas sa mulle tere ei ütlegi Heinrich?

Heinrich: Tere, Anna. Miks sa siin oled?

Anna: Ma tulin... Koju. Isa vaatama ja... Toomas arvas, et sa oled tulemas! Et on vaja kütta või midagi. Isal võti oli!

Selgeks teha, et, et nad ei ela enam Ojastu kandis. Spetsiaalselt kohale tulek suuremaks sündmuseks. Stseen?

Heinrich: Koju? Mida sa siis siin teed?

Anna: Ma ju ütlesin, et... Taevas halasta, ega me siia ometi sisse ei murdnud! Isal oli võti! Kust sa üldse tuled niimoodi? Kuidas sinuga on, oled sa... Mismoodi sa tulid? Jaamast komberdasid jalgsi siia või? **(Vaikus.)**

Jüri: Hea küll, hea küll tüdruk, hakkame meie nüüd minema! Ahjud on soojas ja üks härra võib pärast põrandalauad üle lugeda. Äkki ongi mõni nael puudu!

Heinrich: Oota Jüri!

Jüri: Mis on?

Heinrich: Aitäh ahjukütmise ja... kõige eest siin.

Jüri: Võtke heaks, härra! Ja ärgu härra pahandagu, et me siin... omavoliliselt, eks ole! Vanast ajast harjund, et mõisas... et suures majas oleks kord majas.

Heinrich: Vanast ajast. Jah... **(Vaikus.)**

Jüri: Noh, ega siis midagi! Kuidas siis härral... kuidas härra vahepeal eland on?

Heinrich: Vahepeal? Mina tapsin vahepeal inimesi, Jüri. Kuus aastat tapsin inimesi.

Siis sõdis ju vene impeeriumi eest ka. Aga kui hoopis H päästis T?

Jüri: Jah. Sõda. Jah. **(Vaikus.)**

Anna: Sa oleks võinud Toomasele öelda, millal jõuad. Me oleks sulle vastu tulnud. Kuidas sa nüüd... Istu ometi! Kuidas su jalg on? Valutab või? Tahad sa midagi süüa? Räägi siis!

Heinrich: Mina tapsin inimesi, nemad tapsid mind vastu, aga näed – ei saand nad mind maha tapetud! **(On kurnatusest kokku vajumas. Jüri rabab ta kinni.)** Kas juua saaks midagi? Palun!

Jüri: **(Talutab Heinrichi toolini. Paneb istuma.)** Mine vaata talle juua Anna! See mees on omadega õhtal!

Heinrich: Jäime tule alla. Miinid lartsatasid nagu ... nagu ... miinid. Õhk kõik vurises. Käskisin tagasi minna. Ise ei saand enam. Siis ... ma olin üks ja siis Toomas... Ta vedas mu ära sealt. Ei lasknud... ei luband surra. Andke juua palun!

Jüri: **(Käratab tütrele.)** Too siis ometi, kurat võtaks! **(Anna jooksupalu ära.)**

Heinrich: Anna! Anna, kui ma tulin, rongijaamast... Mis kuu praegu ongi?

Jüri: November.

Heinrich: November. Jah. Detsembris on jõulud, on ju? Mul on vist palavik. Kui ma tulin, siis seal kõik see pori ja mets ja... Eestis on mets sügisel kõige ilusam! Suvel on lehed ja roheline ja päike ja... Kõik on kuidagi segi ja sassis. Sügisel on ainult oksad! Mustad, märjad, jääst ja porist oksad! Valusalt teravad vastu lagedat taevast. Sügisel saab metsast võsa! Kas sa kuuled mind, Anna!?

Anna: **(Tuleb jooksupalu, kruus käes.)** Joo seda, Heinrich! Joo ettevaatlikult, kuum on. **(Hoiab härra pead. Aitab juua.)**

Heinrich: (Kõhib.) Kuum on! Aitäh! Ojasool oli juba kirmetis peal. Ragises kui tulid. Võsa on alati ausam kui mets! Pori, jää, lumi... ja võsa! Ja need imelikud mustad linnud. Ainult sügisel, muidu mitte! Sügisel, võsa kohal, taeva peal ... Issand kui ilus see kõik on. Anna!

Anna: Jah Heinrich?

Heinrich: Anna, ma olen kodus. **(Jääb hetkelt magama. Kruus kukub tal käest ja läheb katki.)**

Anna: Ei! Heinrich, oota...! **(Raputab magajat. Jüri tirib ta eemale.)** Isa, ta on surnud! Ütle, kas ta on surnud, isa!?

Jüri: Mis sa lõugad, lollakas! Näed ju et mees magab.

Anna: Magab või? Taevake, magabki. **(Vaikus.)**

Jüri: No nii. Mis see kõik nüüd oli?

Anna: Misasi?

Jüri: Kõik see. Kraamimine ja kütmine ja kisamine ja... kõik? Mis see pidi olema?

Anna: (Ei vasta.)

Jüri: Et siis ikka nii jah... Oi loll oled tüdruk!

Anna: Olengi.

Jüri: Suu kinni, plika! Vaata ennast! Vana naine juba, lapsed taga, ikka ei saa härrat hingest lahti!

Anna: Jah, isa. Ei saagi. Mitte kunagi.

Jüri: Mis sa ootad siis?! Võta! Tahad omale härrat? Näe, siin on üks odavalt saada! Pese puhtaks, peida kummutisse ja võta pühapäeval salaja kaissu! Või oled vahest juba võtnud? Salaja. Hakkas meeldima, nüüd tahad päriks?!
Anna: Ja mis siis kui tahangi?

Jüri: (Lajatab tütrele kõrvakiilu. See hakkab vaikselt ja lohutamatuult nutma.)

Vait ole, kuuled! Oh kurat küll! On ikka, raisk, elu! Üks ei saa hingest lahti, teine otsib surma, kolmandal on ministeerium ja Eesti Vabariik sõidab häärberitest üle ja kaevab turvast! **(Magavale Heinrichile.)** Ja sina kah, ei mõista õigel ajal kärvata! Ikka köperdab oma kuuti tagasi nigu koer okse juurde! Kuus aastat sõdib aga surma üles ei leia? Sitasti otsisid!

Anna: (Nutab.) Ära karju isa!

Jüri: Kes mind keelab? See sant siin või? Või vahest äkki see maja? See kuradi osmik, mis inimesed lolliks teeb? Siis kuula mind, Ojastu mõis! Mida sa tahad? Mida sa tahad minust, minu lastest, minu maast ja rahvast? Mida?! Vasta mulle?

(Vahepeal on tuul akende taga tõusnud. Pärnapuu okste varjud vehklevad mööda tuba ja inimesi. Siis äkki prahvatavad aknad lahti, kardinad lehvivad tuules, rabinallendab sisse oksi ja sügisesi lehti. Tuli lambis kustub. Tormisesse pimedusse jääb vaid kuuvalgus ja selles valguses toolil parun Heinrich von Linden, Ojastu pärisärra, Eesti Vabariigi kaitsevägeleitnant.)

2.pilt

G ja H omavahel saksa keeles?

Georg: Heinrich! Heinrich, ärka üles!

Heinrich: Ah... mida?

Georg: Ei midagi. Ärka üles!

Heinrich: Onu Georg?

Georg: Mina jah. Mõtlesin, et ajan su üles. Ega sa kuri pole, et ma su üles ajasin?

Heinrich: Ei... Ei ole. Mis kell on?

Georg: Ei tea. **(Naerab.)** Pole kella! Öö on.

Heinrich: Öö? Jah... Kõõlm on.

Georg: Aknad on lahti, sellepärast. Mõtlesingi, et järsku paned kinni, ma ise ei saa.
(Naerab.)

Heinrich: Aknad? **(Ajab end vaevaliselt püsti. Sulgeb aknaid.)** Kas siin... ega siin kedagi rohkem ei olnud?

Georg: Kes siin veel siis? Ei kedagi. Sina magasid tooli peal. Tuul oli toas. Miks sa tooli peal magad?

Heinrich: Ma jah... niisama. Tukkusin. Ma käisin sõjas.

Georg: Ah koguni, jah! Kus sa siis ära sõdisid?

Heinrich: Ei tea. Igal pool vist. Preisimaal ja... Pärast olin Narva all.

Georg: Kuidas siis oli?

Heinrich: Misasi oli?

Georg: Sõjas. Kuidas seal oli?

Heinrich: Kuidagi ei olnud.

Georg: Kahju. Ma ise pole sõjas käinud, ei tea. Muidu meie perekond on sõdinud küll, jaa! Euroopas pole viimase paarisaja aasta sees ühtki tõsisemat andmist olnud, kus mõni von Linden poleks kõva häälega röökind ja verd jooksnud ja ümber kukkunud. Ma ise ei ole. Minu meelest on sõda nõme. Peab kodust ära minema. Maa peal magama. Kord on külm, kord on kuum. Siis veel need mõõgad ja... kuulid ja... Kuidas sul muidu? Röökida lasti? Verd ka jooksid?

Heinrich: Miks sa seda küsid, onu?

Georg: Noh, ikka... põnev ju! Kuule! Ma vaatan, sa oled pihta ka saand! Luukad ringi nagu päris sõjamees kohe!

Heinrich: Jäta järele!

Heinrichile elukutse. Keemik, füüsik, ornitoloog, sillaehiaja. Õppinud ohvitser?

Ilma onu Georgita lugu vaesem. Mis temaga teha. Esiteks peaks ka G elukutse olema.

Georg: Kuule nüüd, Heinrich! Sugulane tuleb sõjast, mis ma siin jätan. Kaua pole näinud. Oled kohe... meheks saand! Räägi siis ometi! Mis juhtus? Aumärke kah jagati?

Heinrich: Jah. Kaks. Brussilovi läbimurdest sain Georgi risti. Ja Vabadusristi Narva alt.

Georg: Au ja kuulsus.

Heinrich: Sitt ja veri!

Georg: Jah, noh, mis vahet seal...

Heinrich: Polegi vahet! Oled nüüd rahul? **(Vaikus.)**

Georg: Miks sa sõdisid, Heinrich?

Heinrich: Kuidas miks? Käsk oli, sellepärast.

Georg: Käsk? Eei...! Käsuga sa poiss mind ei peta! Käsuga all sõdib ainult argpüks. Oled sa argpüks, Heinrich!

Heinrich: Ole vait, onu?!

Georg: Õige! Üks von Linden juba ei lase end argpüksiks küll öelda. Nii on õige! Miks sa siis läksid? Sitta ja verd valama. Mille eest?

Heinrich: Tagasituleku eest!

Georg: Tagasi? Kuhu tagasi? Siia?

Heinrich: Jah! Siia! Koju! Ma läksin sõtta selleks, et ma ei peaks enam iialgi Ojastule tagasi tulema!

Georg: Ja ikka tulid?

Heinrich: Tulin jah. Ei pääsünd. Preisimaal viisin poisid kuulipilduja risttule alla rünnakule. Nemad said surma, mina sain Georgi risti. **(Vaikus.)**

Georg: (Ettevaatlikult.) Ega Narva vist ei ole Preisimaal...

Heinrich: Narva tuli pärast.

Georg: Pärast mida?

Heinrich: Pärast seda kui Eesti Vabariik kuulutas välja maareformi ja võttis mõisatelt ära nende maad ja vabrikud ja saeveskid ja savikojad ja... kõik! Võttis ära, tegi inimestest kerjused ja lindpriid ja jagas kõik laiali. Teistele inimestele. Oma inimestele. Siis tuli Narva.

Georg: Ja sina läksid jälle?

Heinrich: Jah! Mina läksin vabatahtlikult Eesti Kaitseväge! Mina kaitsesin äraröövitud maad nende eest, kes seda omale röövida tahtsid! **(Vaikus.)**

Georg: Jaa-ah... Et siis ühed röövlid kõik?

Heinrich: Vabad inimesed! Mina sõdisin vabade inimeste ja nende vabaduse eest. Nii oli see! Nii see peab olema!

Georg: (Naerab.) Oh, jah, vabadus. Muidugi. *Liberté, égalité, fraternité!* On ikka laulu inimesed välja mõelnud! Vabadus, võrdsus, vendlus! Ja kus iganes ka seda laulu lauldakse, seal röövitakse päise päeva ajal. Seal tapab vend venda, seal on giljotiini köis verest libe ja maharaiutud pead on võrdsed! Oled sa nüüd siis vaba, Heinrich! Oled sa võrdne? Kus on su vennad, parun von Linden? Näita neid mulle!

Heinrich: Mida sina sellest tead, onu?! Sa pole midagi näinud, pole sõda näinud! Oled sa näinud kuidas kuulipilduja noori mände hakib, ainult tüükad jäävad püsti! Kuidas mürsk teeb mehest lume sisse verise augu ainult? Need inimesed maksid oma vabadust kinni! Ja kui see ongi röövitud vabadus, siis tuleb selle eest topelt maksta! Meil kõigil – sinul, minul ja... kõigil! See on meie kohus.

Georg: Kohus? Ära valeta, poiss!

Heinrich: Ei valetagi.

Georg: Valetad!!! Kohus?! Sõjamehel on siinilmas vaid üks kohus – tappa! Või siis ise tapetud saada! Kumma eest sa sõdisid, Heinrich?

Heinrich: (Vaikib.)

Georg: Jaa... vabaduse rist. Kõige raskem aumärk, mida rinnas kanda. Vabaduse rist ja viletsus. **(Ohkab.)** Mis koht see küll ometi on?

Heinrich: ...Mida?

Georg: See koht siin...? Maja. Tee. Võsa ja pori ja lumi. Raudteejaam paari versta taga. Pärnapuu otse akna taga. Mis see kõik on?

Heinrich: Kodu.

Georg: Kodu... Kokkusaamise koht. Kodu ja ... kodumaa.

Heinrich: Jah, kodu. Ja kodu võeti sinult ära ja kodumaad aitasin ma ise ära võtta. Ja nemad andsid mulle selle eest oma vabaduse risti.

Georg: Just Heinrich, just! *Nemad* andsid! Nüüd sa vastasid mulle! Sa läksid nende tapamajja, et *nemad* sulle ometi kord andeks annaksid selle, kes sa oled!

Heinrich: (Karjudes) Kes ma siis olen?!

Georg: Härra ! Võõras! Ja sa võid siin uluda ja armastada, lasta end peksta või kinkida ära oma viimase särgi! Sa võid rongijaamast kas põlvede peal Ojastule tagasi roomata, võõraks sa jääd! Võõraid imetletakse ja võõraid vihatakse, aga ei iialgi ei võeta võõraid omaks. Ja ammu ei anta võõrastele nende võõrust andeks. Neid vaid talutakse. Ja kui aeg käes, saadakse neist lahti. Nõnda kord on võõrastega sellel maal.

Heinrich: Mida ma siis tegema pean, onu Georg? Aita mind!

Georg: Ei aita! Mina ei ole sinu südametunnistus. Mina ei ole sõber, kellelt nõu küsida. Ma pole isegi mitte elus. Mina olen tõepoolest vaid kummitus. Mälestus. Ära sa arvagi, et saad omad otsused mälestuse kaela veeretada!

Georg taat, kes omal jalal ringi koperdab. Elab kusagil kasvahoones, köögis, sepipajas või muus palavas kohas.

Heinrich: Sajad aastad ja ikka võõras. Võõras kodu, võõras kodumaa, võõras riik, võõras vabadus. Kui kaua siis? Veel sada? Tuhat? Kaks? Igavesti?

Georg: Sa pead neid mõistma. Nad on ju meie jaoks äärmiselt loll rahvas. Meie pidime nõnda mõtlema. Nõnda õigustasime oma üliluslikkuse. Õigustasime, et

meie valitseme, nemad mitte! Et nad meid selle eest vihkavad ja meilt kõik ära tahavad võtta, see peaks ju ilmselge olema. Noh, nüüd võtsidki. Võtsid härralt ära. Hirmus on, et nüüd hakkavad nad ise valitsema. Valitsema endi üle ja siis saab küll nalja! Siis leiavad nad härrad endi hulgast. Õpivad iseennast vihkama. Võtavad omaenese rahvalt kõik ära! Selle rahva jaoks jääb valitsemine veel kaua vihkamiseks ja äravõtmiseks. Seda oleme meie neile õpetanud, teisiti nad ei oskagi.

Heinrich: Sa ei armasta neid, onu.

Georg: (Naerab) Ei! Rahvast armastada, tule taevas appi! Ei...! Kahju muidugi on, kuidas siis...! Nad on ... naljakad vaadata. Olid. Naljakad. Hirmus palju räägivad kartulist ja siis ikka mingist kraavist, mis tuleb kuhugi hirmsa vaevaga kaevata, et siis läheb vesi ära. Ja siis ikka, et vanasti oli veel hullem. Et siis tuli veel hullemini ja veel pikem kraav kaevata. Ja et küllap läheb tulevikus kergemaks, aga praegu on ikka sitt küll. Ja see sitt on nii pikk ja muudkui kestab ja kestab... Ei ma saan aru. Paratamatus. Muidugi. Aga natuke ikka nõme ka. Kohutav, mis see rahvas on teinud nõnda kaunist asjast nagu töö ja töötegemine – orjuse!

Heinrich: Ja kes selles süüdi on?! Meie! Sina oled selles süüdi! Meie kõik oleme selles süüdi!

Georg: Kuradile! Kedagi ei saa orjaks sundida kui ta seda ise ei taha! Ei saa sundida orjaks ega saa ka isandaks! Kõik me oleme isehakanud!

Heinrich: Mina siis ka?

Georg: Sina oled lihtsalt lolli! Sina teed lahke näo ette ja ütled – näe! Mina kannatan samamoodi nagu teie! Võtke mind kah mängu ja nutad kui ei võeta! Sina tahad istuda kahe tooli peal korraga ja muudkui kukud. Ja kukkuma sa jääd, sest kahe persegaga meestele siinilmas toole ei tehta!

3. pilt.

Uks kolksatab. Jooksusammud. Tuppa tormab Jüri. Ta hingeldab. Ta on higine. Kõik, mis tal iganes seljas, on valla. Ta on ise kuidagi täiesti ebajürilikult valla. Kogu järgneva stseeni ajal on vana parun toas. Kindlasti! Jüri teda ei näe. Heinrich küll ja rohkemgi.

Jüri: Härra...!

Heinrich: (Vahib kui ilmutust.)

Jüri: Härra...! Anna mulle vett!

Georg: Sa oled kohe otsitud mees täna, Heinrich.

Heinrich: Mis?

Jüri: Juua kurat...! Anna vett mulle!

Georg: Too talle siis midagi! Näed, et teine on puhta hingetu!

Heinrich: Jah. Kohe. **(Läheb. Jüri jääb hingeldama.)**

Georg: Näed sa siis. Et vana Jüri ise jälle siinmajas. Kuuled Jüri, sa oled vanaks jäänud! Sina oled vana, aga mina? Mina olen surnud! **(Naerab.)** Jüri jürnas, perse kärnas... Mis sa siin jürnad, Jüri? **(Naerab.)**

Heinrich tuleb ulatab kannuga juua. Mees joob pikalt ja kaua. Toavaikuses on kuulda kuis ta neelatab.

Jüri: (Ulatab härrale kannu.) Tänu, härra! Oli see vast tulek. Pimedas. Kuuvalgel. Peaga piki puid ja varbad juurikates! Kolm korda käisin käpuli, oi kurat küll!

Heinrich: Jalgsi tulid või?

Jüri: Otse läbi võsa! Hobust raiska polnd aega rakendada, muidu oleks meelest ära läind?

Heinrich: Misasi?

Jüri: See miks ma tulin. Miks ma tulema hakkasin.

Heinrich: Miks siis?

Jüri: Njääh...miks...? Hea vesi oli. Parem hakkas. Eks ma vana mees ka juba ja... **(Vaatab aknast õue.)** Võta see pärn maha, härra! Mädaneb. Mädaneb! Ühel ööl on ta sul majas.

Georg: Mida sa tahad, Jüri?

Heinrich: Mida sa tahad, Jüri?

Jüri: Mul tütar nutab kodus.

Heinrich: Seda tulidki ütlema?

Jüri: Seda ka. Siin hakkas nutma ja nüüd järgi ei jäta. Halab nigu mardus surnuaia väravas.

Heinrich: Purjus oled või?

Jüri: Kaine, kurat! Nii kuradi kaine, et... (**Lajatab pooliku viina lauale või kuhugi. Peaasi, et lajatab.**) Näed! Õhtu otsa olen joond, pool ööd takkapihta, pähe raisk ei hakka! Kuule poiss, ega sa ei maganud kui ma... sedasi...?

Heinrich: Mida...? Mida sa siit otsid, mees!!

Jüri: Ära karju, kõrvad on hellad, mul tütar nutab kodus!

Georg: Lase nüüd olla Heinrich, kuula ta ära...

Heinrich: Ole sina vait! Nii! Tütar nutab. Anna? Miks ta nutab?

Jüri: Seda tead sina paremini, ütle mulle ka.

Heinrich: (**Vaikib. Georg naerab tasakesi.**)

Jüri: Ei ütle. Seda ma arvasingi. (**Vaikus.**) Mul on sulle jutt, härra!

Heinrich: Jüri! Öö on!

Jüri: Öösel neid päris asju aetaksegi. Öösel tuleb talumees mõisa ja nõuab, et härra ta ära kuulaks! Selline on juba kord öö õigus.

Heinrich: Nüüd on teised ajad. Mina ei ole enam sinu härra.

Jüri: Oled! Pead olema! Nüüd veel rohkem kui kunagi varem! Sellepärast ma siin olen ja sellepärast sa mind kuuladki!

Heinrich: Ei.

Jüri: Kuulad küll, kurat võtaks!

Heinrich: Mina ei ole härra! Ma ei taha kedagi kuulata. Ei taha härra olla. (**Vaikus.**)

Jüri: Kes sa siis oled?

Heinrich: Ma...ei tea.

Jüri: Siis on sitasti. Kui härra ei tea enam, kes ta on, siis...

Heinrich: Mis siis?

Jüri: Siis ei tea mina, kes mina olen. Ja need teised seal, ümberringi, pimedas. Siis ei tea keegi enam midagi. Siis läheb hukka maa ja ilm.

Heinrich: Kas nad siis ei ole veel? Hukas?

Jüri: Ei, noh, eks nad seal perse veere peal kõiguvad aina, selge see! Aga siis on täiega! Siis kaob maailma au. (**Asutab minekule.**) Anna andeks, Heinrich! Ilmaaegu tulin ja lärmasin siin. (**Läheb jääb lävele seisma.**) Mu vanaisa rääkis, et tema vanaisa oli rääkind, et olnud ühes külas kord härra, kes pold miski härra. Ja teise küla mehed sülitasid ja ütlesid, et sitt lugu, et vaat kus ikka meil

on härra! Iga kell teie omast üle! Kui naistesse sõidab on neli tätku tõlla ees ja külas pooled kanad kutud! Teie oma ei mõista õieti pekstagi, silitab ainult. Mehed läksid kõrtsipõrandal käsitsi kokku oma härrade eest. Eks ta loll jutt muidugi on, aga ikkagi... jah! Ja nüüd ma küsin sult, miks minu vanaisad nõnda rääkisid ja miks nende jutt mul ikka veel meeles on? Mõttele selle peale, härra.

Heinrich: Ütle mulle Jüri, kas sina oled vaba mees? Tunned sa ennast vaba inimesena?

Jüri: Vaba?! Vabadus on üks kuradi suur sõna.

Heinrich: Öö ongi suurte asjade aeg. Ise ütlesid. Et selline on öö õigus.

Jüri: Ütlesin vist jah. Vabadus...? Oh kurat küll, süda on raske! Ma... **(Läheb võtab pudeli.)** anna andeks härra, või noh, sa ju polegi härra. **(Joob. Pakub Heinrichile.)** Läheb kah? Enne suuri sõnu?

Heinrich: Ei.

Jüri: Ei kõlba või ei taha?

Heinrich: Ei taha.

Jüri: Siis võib. Siis las olla. Vaata, Heinrich. Vabadusest ma ei tea, ma tean õigusest. Mees võib vaba olla, aga õige ta peab olema! Õigus on vahel kõver, kuidas teisiti, siis on ta kõver õigus, aga ikkagi õigus.

[Kõver õigus ja vahel on auk veel sees..](#)

Heinrich: Õigus on võim, Jüri.

Jüri: Ei ole. Õigus on õigus. Sinu onu oli õige mees. Vana Georg. Oli mees ja oli härra.

Heinrich: Mis ta tegi siis? Mõistis õieti peksta või?

Jüri: Ära irvita poiss! Peks on siinmaal püha asi! Ilma peksuta pole ei õigust ega sinu suurt vabadust.

Heinrich: Noh, siis peaks sinu inimesed ju kõik pühakud olema.

Georg: (Käratab.) Pane oma suu kinni, Heinrich!

Jüri: (Vaatab Heinrichile pikalt otsa. Vaikus.) Minu inimesed? Mida tead sina minu inimestest? Mitte midagi.

Heinrich: Sõdisin koos nendega. Küllap ma juba tean.

Jüri: Kaitsekraavis on kõik mehed ühtmoodi sitased, ei tea sa midagi! Seal on kõigi veri punane, seal pole vahet. Kui sa veel väike olid, tibatilluke... Meil oli sust

kahju, ilma ema-isata siin kurjas ilmas. Jah. Siis sa ikka vahel hõikasid mind – Jüri! Jüri! Ja mina vastasin – jah, mis on, väike härra? Vaat siin on vahe! Minu inimesed loevad seda vahet ilma küsimata. Sina oled nii loll, et ei mõista isegi küsida.

Heinrich: Ja onu? Tema ka ei mõistnud?

Jüri: Tal polnud vajagi. Tema oli...härra.

Heinrich: Kuidas ta seda oli? Mida ta tegi!?

Jüri: Kas tead... MITTE MIDAGI! Ei, see et ta lillegi liigutada ei võtnud, ei viitsind... see selleks! Aga see... MITTE MIDAGI, see... oi kurat, kuidas see vahel hinge täis tegi! Lihtsalt... noh... ta oli kuidagi... Saad aru?

Heinrich: Ei saa.

Jüri: (Naerab.) Ja-jah, ega ma ka ei saand. Me keegi ei saand. Käid ringi, ajad asja, pea on pulki täis, mis kõik ja kuidas ja... Aga see tirib pärna all oma türgi piipu, keerab vuntsi ja... naerab! Ise on kui ilmaime... punane kuub või misasi see oli tal... Tutiga müts peas ja naerab. Ääh, kurat küll! **(Joob.)** Anna mulle andeks Georg! Anna andeks parunihärra!

Georg: Ole sa meheks, Jüri.

Heinrich: Mida ta naeris? Mille üle?

Jüri: Kesse seda teab! Kes ta sisse nägi? Oli vahest õnnelik, et hing sees. Ei tea. Lihtsalt, kui ta niimoodi seal puu all istus ja talvel siinsamas... vahtis tuld. Küsis midagi. Ma vastasin. Siis naeris vaikselt. Vahel oli hoopis vakka. Ma ootan, midagi aru ei saa. Jah. Mõnikord oli tead... kohe sihuke tunne, et annaks raisale vastu lõugu või... hoopis õnnistaks, jah! Siis olid asjad õiged.

Heinrich: Nii lihtne siis ongi? Üks naerab ja teine rabab tööd? On selle eest koguni tänulik! Nii kuradi lihtne! Ei au, ei häbi, ei... midagi. Mis... mis asi sa selline küll oled?!

Jüri: Au ja häbi?! Ära loobi sõnu, härra! Kuuled kuidas mul tütar nutab? Sinu pärast. Seal on su au ja häbi! Meie mõlema ainuke au ja häbi! Naisterahva nutt! Kogu selle maa ja mõisa ja kogu selle kuradi jama pärast! **(Vaikus.)**

Heinrich: Anna ma... **(Naerab.)** See pudel anna. **(Jüri ulatab viinapudeli. Heinrich joob.)**

Jüri: Au ja häbi on kallis kraam. Sellel rahval pole iial nii palju vara, et neid omale osta, rügagu või surnuks ennast. Kui sina ja Anna... kui te kahekesi... noh, kõik see peks ja maapagu ja... Siis ma läksin... panga peale välja. Mõtlesin – nemad võtavad minult, mina võtan neilt. Võtsingi. Arvasin, et see on minu õigus. Minu uhkus, minu au, minu vabadus. Vale! Oli ainult mäng.

Heinrich: Mäng? Mille peale?

Jüri: Kuidas mille? Mõisa peale, ikka mõisa peale. Siinmaal käib mäng ikka mõisa peale. See on meie needus.

Heinrich: Mäng on läbi, Jüri! Sina võitsid. Sina ja sinu inimesed! Kõik on sinu nüüd ja ole uhke selle üle!

Jüri: Mis see kõik mul on nüüd siis?

Heinrich: (Raputab teda.) Kurat võtaks, mees! Sul on nüüd oma riik! Seda te olete tahtnud, olete igatsenud! Olete selle nimel kannatanud, olete verd valanud! Saa ükskord aru! Sa oled vaba inimene, raisk!!!

Jüri: Olen või?

Heinrich: Oled jah. Pead olema!

Jüri: Miks?

Heinrich: Sest muidu ei tea mina, kes mina olen? Muidu on kõik ilmaaegu. See maja siin. Kodu. Kõik see... lumi ja pori ja võsa... Kõik sõjad tema pärast. Kõik on ilmaaegu ja... Anna võib siis igavesti nutma jääda oma härra pärast. Ilmaaegu.
(Vaikus.)

Jüri: Sa oled hea inimene, Heinrich. Mina ei ole. Kadund Tõnis kah polnd. Ja meie lapsed ja nende lapsed...? Ei tea mis neist kord saab. Mis neist saama peab. Vabariigis. Vabadus, see käib ikka mööda riiginimesid, mööda inimesi käib ta harva. Riigi võib igamees vabaks kuulutada, inimesi... Inimesi pidi käivad vaid ahnus ja hirm. Ahnus saada ja hirm kaotada. Hirm saada ja ahnus kaotada. Ja kui pole enam hirmu ega ahnust, siis... Siis vast tuleb vabadus. Ainult, kas siis veel on inimesi selle vabaduse jaoks, jah. **(Vaikus.)** Ma hakkam nüüd minema. Koju, jah. **(Läheb. Jääb lävele seisma.)** Vaata, härra, see minu väimees Toomas, sinu sõjasõber... Tema on nüüd teedeministeriumis kõrgel kohal, jah. Ja tema oli usaldand Annale, oma naisele, et Suuresoost hakatakse turvast kaevama. Et ehitavad kitsa rööpaga raudtee meie jaamast sirgelt Suuresoo alla välja. Ja et nüüd pidi olema otsus, et Ojastu mõisamaja tahetakse maha võtta,

et jääb ette. Et muidugi makstakse kõik kinni ja antakse linnas korter vastu, aga... jah.

Heinrich: Siia tuleb raudtee?

Jüri: Jah. Raudtee ja turbaauk.

Heinrich: Miks sa mulle seda räägid, Jüri?

Jüri: Ei teagi. Mõtlesin, et sul siis aega mõelda, mis teed ja kuidas oled ja. **(Naerab.)**

Mul ju see ... tütar. Nutab kurat. Isasüda, tead... see ikka tahab, et ta lapse nutt midagi väärt ka oleks. Kui sa tookord, puupaljana, lahmaka metsa ühe hingetõmbega ära kinkisid... jaa! See oli härra tegu! Sellise mehe pärast võib üks naine pisaraid valada küll! Nii et... Ojastu mehed pole papist poisid! Ole terve, härra! **(Läheb. Sammud. Uks kolksatab. Heinrich von Linden seisab kui pronksi valatud. Onu Georg vaatab teda. Õues on tuul tõusnud. Siis rebib Heinrich end tardumusest lahti, läheb, toob oma seljakoti. Võtab sellest osadeks võetud karabiini ja karbi padruneid. Harutab täpsete liigutustega relvajupid õlistest kaltsudest lahti ja paneb samatäpselt, kiirelt ja kindlalt püssi kokku. Võtab padruneid. Laeb.)**

Kas metsa kinkimise asemel tuleb midagi veel kõne alla? Kuigi kingitud võlumetsas stseen välja mõelda on ka põnev.

Georg: Heinrich!

Heinrich: Sa pead nüüd ära minema, onu!

Georg: Heinrich, ma...

Heinrich: **(Pöörab relva ilma sihtimata Georgi poole, vajutab päästikule. Tühjas toas kõlab lask, kuul lendab kummitusest läbi, aken plahvatab kildudeks ja raginal torkab vana pärnapuu ühe suure oksa läbi katkise akna tupp.)** Ma ütlesin sulle, mine! Ära sega mind!

Georg: Hästi! Lähen! **(Viivitab.)** Ja sinuga? On kõik korras?

Heinrich: **(Ei vasta.)**

Georg: Selge... Küllap siis on. Mis siis nüüd saab, Heinrich?

Heinrich: Nüüd saab sõda, onu.

Georg: Milline sõda?

Heinrich: Vabadussõda, onu. See on Ojastu vabadussõda. **(Asub mööblitükkidega tuba barrikadeerima. Pimeneb. Pärnapuu vari õõtsub tugevnevas tuules.)**

Sellesse õõtsumisse ja tuulde kostab kui kaugel sõjaväemarss Schuberti „Winterreise” viies laul „Der Lindenbaum”. Vahest hoopiski koorilauluna. Tumedalt. Kaugelt. Samal ajal mööbli tirimise ja akende-uste kinninaelutamise helid.)

4. pilt.

Jõulud. Õhtune aeg. Tuba on teistmoodi. On kui kindluseks tehtud. Aknad laudadega kinni löödud. Laskeavad vaid. Uks barrikadeeritud. Heinrich ehib jõulupuud. Kuna tal kuuske pole võtta olnud, siis ehib ta todasama pärnaoksa, mis katkisest aknast siinamaani tuppa turritab. Ehted on korvis. Heinrich pakib neid siidipaberist lahti. Too paber sahiseb ja krabiseb ning ehted ise on just nii imeilusad ja haprad, et saavad pärineda vaid ühest paigast maailmas – lapsepõlvest. Mees hoiab ja kannab ja paigutab neid õrnalt-ettevaatlikult. Pühalikult, võiks vist öelda. Kõrgemate kohtade tarvis peab toolile ronima. Järsku ta peatub. Kuulatab. Liipab akna juurde. Piilub õue. Kuulatab veel ja hakkab siis kiirustades toas küünlaid süütama. Nüüd alles on näha, et ta on neid paigutanud pea igale poole. Tuba lööb särama. Läbi kinniste akende kostab kaugel hüüdmine – Heinrich!

Puu oksa läbi akna sisse tungimine visualiseerida.

Meeles pidada, et H ja G räägivad omavahel saksa keeles.

Heinrich: (Tõstab lauad ühe akna eest. Avab selle paokile.) *Wer ist da?*

Toomase hääl: Heinrich!

Heinrich: (Võtab karabiini, tõmbab padruni rauda, sihhib relvaga pimedusse.)

Wer ist da? Kommt nicht näher! Ich werde shiessen!

Toomase hääl: Mina olen, Heinrich! Toomas!

Heinrich: Mis sul vaja on?

Toomase hääl: Rääkida oleks vaja. Sinuga!

Heinrich: Seisa seal! Ole paigal! Oled sa üksi!?

Toomase hääl: Jah! Mina! Üksi jah! Kuula mind ära, jumala pärast!

Heinrich: Hästi! Tule otse akna poole, uksest sisse ei saa ja ... tõsta käed üles!

Toomas: Mida kuradit?

Heinrich: Käed üles! Ja kui keegi mind veel kuuleb siis see mees on mul kirbul.
Tulistat hoiatamata!

Toomas: (Akna all) Mis nüüd siis?

Heinrich: Nüüd roni sisse. Kiiresti!

Toomas: (Ronib tupp. Ta on linnariides. Ülikond. Talvepalitu ja sall. Müts peas. Kedrid kamasside ümber.) Neetult kitsaks oled oma paraadukse ajanud, parunihärra!

Heinrich: Tasa! **(Hoiab ühe käega Toomast sihikul. Kuulatab. Sulgeb akna ja tõstab laudad või mis tal seal on, akna ette tagasi.)** Käed!

Toomas: Mida?

Heinrich: Käed tõsta üles! **(Toomas tõstab aeglaselt käed. Mehed vaatavad teineteist.)**

Toomas: Häid pühi, leitnant!

Heinrich: Häid pühi, härra kapten! **(Vaikus.)**

Toomas: Ilus õhtu. Lund tuleb. Valged jõulud andis sedapuhku.

Heinrich: Sedapuhku jah.

Toomas: Jah... Muidu siin soo serval. Hoiab sooja. Porine kogu aeg, aga see aasta, jah... Kuule, ma käed võin alla lasta? Kuidagi nõme on olla...!

Heinrich: Mida sa tahad?

Toomas: Ma... seda et, käed...?

Heinrich: Ei-ei, hoia ikka üleval!

Toomas: Miks?

Heinrich: Ma ei tea. Hoia.

Toomas: Kuidas jalg on?

Heinrich: Mis sa tahad?

Toomas: Kurat... käed tahaks... Võib?

Heinrich: Jah.

Toomas: Tänu. **(Hõõrub käsi.)** Veri välja vooland. Aga hooletuks hakkad jääma leitnant. Seisad keset valget akent ja kamandad. Ma oleks su sealt kinnisilmi maha võtnud!

Heinrich: Miks sa ei võtnud siis?

Toomas: Jah... Miks? **(Südametäiega.)** Kurat, ega ma sind tapma ei tulnd, ma tuln rääkima! Ära aja lolli juttu! **(Vaatab ringi.)** Mida sa siin...? Tahad maja põlema panna või?

Heinrich: Kui aknad valged siis on pererahvas kodus.

Toomas: Ja-jah, sain aru! Peremees on kodus, jõudis kohale, jah! Mida sa korraldad siin? Mida sa...! **(Otsib taskust kokkumurtud paberi.)** Mis asi see on?!

Heinrich: See? See on sõjakuulutus.

Toomas: Mis kuradi sõja! Hulluks oled läinud või?! Kellega sa sõdid? Mida sa kuulutad? Mis sul viga on?!

Heinrich: (Loeb.) Selle dokumendiga mina, Parun Heinrich von Linden, Ojastu mõisa pärishärra ja Eesti Vabariigi Kaitseväge leitnant; sulgudes – erus, kuulutan välja sõja kõigi katsete vastu röövida, rekvireerida või mõnel muul moel kahjustada Ojastu mõisa omandit. Alla kirjutanud Heinrich von Linden, kaheksandal detsembril, tuhande üheksasaja kahekümnendal aastal, Ojastu mõisas. Jah. Kõik on õige. Kaks nädalat tagasi viisin selle dokumendi vallamajja. Palusin hoiatada külarahvast ning teavitada asjaomaseid instantse.

Toomas: Noh?! Ja sa mõtledki tõsiselt seda?

Heinrich: Siinamaani küll, jah. Mis on siis?

Toomas: (Tal on sõnad otsas.) Inimene! Sa... Ei, ma ei tea! Sul... Terve vald naerab su üle! Laginal! Naised oled ära hirmutand, ei julge enam õueväravast välja astuda, äkki härra paneb pahaks ja hakkab omandit kaitsma! Sa läksid maamõõtjatele relvaga kallale!

Heinrich: Vale! Ma palusin neil oma maadelt lahkuda. Viisakalt. Nad polnud nõus.

Toomas: Ja siis sa tulistasid.

Heinrich: Õhku. See oli hoiatuslask.

Toomas: Sa ähvardasid riigiametnikke relvaga!

Heinrich: Nad olid minu maal!

Toomas: Nad olid minu maal!!

Heinrich: Hästi! Nad olid maal, mis on Ojastu mõisalt alatult välja petetud!!! Nad olid maal, mida Eesti Vabariik ei saanud minult ära võtta, sest sinu isa ja sinu naise isa olid selle minult juba varastanud!!! **(Vaikus.)**

Toomas: (Väga rahulikult.) Nüüd on nii. Pühad võid siin ära pidada. Uksed-aknad hoiad kinni. Õue ei lähe. Relva ja padrunid annad minu kätte. Pärast pühi tulen sulle järele. Sõidad koos minuga linna. Korter ootab. Tuba ja köök. Pole suurem asi, aga elad ära. Sul on ohvitseripension ja mõisamaja eest saad korralikud hüvitisrahad, seda ma luban.

Heinrich: Ja siia? Siia tuleb raudtee.

Toomas: Jah. Raudtee ja turbakaevandus. Ojastust ei jää mitte midagi.

Heinrich: Ja kui ma pole nõus? Mis siis?

Toomas: Siis...? Siis lasen ma su ametlikult vaimuhaigeks kuulutada ja sind viiakse väevõimuga. Kohtust pääsed, Seewaldist mitte.

Heinrich: Et siis... hull?

Toomas: Sinu valik, ise tead. **(Vaikus.)** Heinrich! Sulle taheti politseijõud kaela saata, täies relvis, tead seda üldse või? Mehed juba olla kibeland härrat tapma. Ainult tänu Narva rindele ja vabaduseristile me siin praegu juttu ajame. Nii et – nõnda need asjad on ja ei saa mina siin enam midagi muuta.

Heinrich: Ei saa või ei taha.

Toomas: Enam ei saa ja... ei taha ka. **(Vaikus.)**

Heinrich: Kellena sa mulle seda ütled?

Toomas: Kuidas?

Heinrich: Kes sa oled? Praegu? Siin? Sa ei ole... riigivanem, ei ole peaminister, ei ole... oh taevas, ma ei teagi, mis kõrged ametid teil seal kõik on! Misasi sa oled?

Toomas: Heinrich, ma tahan sind lihtsalt aidata.

Heinrich: Aidata? Mind ei ole vaja aidata! Minul on kõik selge. Üle hulga aja. Vahest esimest korda elus. Mina tean täpselt, mida ma teen ja miks ma seda teen. Aga sina?

Toomas: Hästi! Pole vist tõesti mõtet. **(Tahab lahkuda.)**

Heinrich: Ei-ei, oota! **(Tõstab relva.)** Ole paigal!

Toomas: Mis nüüd siis? Lased maha või?

Heinrich: (Naerab.) Et nagu hull, jah? Mine sa tea, meil on siin tõesti... sõjaolukord. Kes sa oled, Toomas?

Toomas: Ma olen Toomas Rõuk, Eesti Vabariigi teedeministeeriumi osakonnajuhataja: Sobib?

Heinrich: Teedeministeerium? Ja see tee, mida sa plaanid? See tuleb sirgelt läbi sinu maa, otse sinule kuuluva turbakaevanduse juurde? Järjekordne korruptiivne tehing, härra juhtaja?

Toomas: Kurat, ära hakka selle vana lauluga jälle pihta!

Heinrich: Ei hakkagi. Laul on sama, lihtsalt viis on teine! Noh, miks sa tulid? Mida sa tahad?

Toomas: (Vaikib.)

Heinrich: Vasta mulle!!

Toomas: Sa tead küll, miks.

Heinrich: Ei tea! Ma ei tea, miks sa tuled jõuluajal minu majja ja ütled, et lased mu hullumeelseks kuulutada! Ma ei tea, miks sinu ministeerium tahab mult ära võtta viimase, mis mulle siinilmas veel jäänud on! Kodu! Ma ei tea seda, Toomas!! Ütle mulle! **(Vaikus.)**

Toomas: Me olime kunagi sõbrad, Heinrich, ära karju mu peale.

Heinrich: Anna andeks.

Toomas: Ei anna. Mul pole sulle midagi andeks anda. Ma ei saa sulle andeks anda. Sa oled mul ees, Heinrich!

Heinrich: Kuidas ees?

Toomas: Lihtsalt. Ees. Jalus. Sa segad mind. Juba su onu oli ees, aga temaga me... Temaga me mängisime teist mängu. Oi, ta oli tark! Sai kõigest aru, aga noh... mis tal üle jäi? Meestele sai öeldud – nõudku iga liigutuse eest kopikas kätte, muidu mõisa ei lähe, vaatame, mis saab? Sittagi! Kõik rendid ja rahanumbrid olid Jüri rehkendada. Varsti ajas üks veksell teist taga, aga vekslitega korraldas kes? Jüri! Vana Georg ainult kirjutas alla. Naeris... ja kirjutas. Siis suri ära ja siis astusid sina sisse. Tühja tupp. **(Naerab.)** Ilus!

Heinrich: Tähendab... Oota, tähendab et sina? Sina tegidki seda?

Toomas: Mida ma tegin? Varastasin mõisa paljaks? Ikka. No kuule nüüd! Isa mul ja Jüri, need... Need kui nihverdasid teeservast teinekord heina või panid koti kartulit pihta, oligi kõik! Orjaveri, mis sa sealt tahad! Varastamine... see nõuab haridust!

Heinrich: Aga... miks?

Toomas: Sellepärast, et loll võtab vähe ja jääb selle vähega vahele ja saab pärast veel peksa ka ja...! Mis küsimus... mis miks?! Mida sa oigad seal?! Kuule, lase mul nüüd minna või lase mind maha, hilja ka juba...

Heinrich: Ei, ei ma mõtlesin... ma tahtsin... Miks sa seda tegid? Kui teil puudus majas oli, oleks võinud ju küsida.

Toomas: Mis kuradi puudus! Ojastul oli puudus majas vaid ühes kohas! Siin! Mõisas! Ja oli sellepärast, et siin elasid idioodid! Ja idiootidelt võetakse ära! Idiootidele jätmine on kuritegu! Ja ära vaata mind sedasi, ega idioodilt varastamine, see... see on tead nagu lapse löömine! Ei anna seda õiget tunnet!

Heinrich: Millist tunnet?

Toomas: See mis oli sinu, on nüüd minu! Ja et ma olen selle sinult võtnud. Vägisi! See peaks sinu inimestele ju tuttav tunne olema, mis? Ja veel – et nüüd sa tead seda! Ma sain ise seda sulle öelda! See peaks üks kuradi õige tundmine olema... aga ei ole. **(Vaikus.)**

Heinrich: Minu inimesed. Jälle. See on tegelikult imelik, et ma neist nii vähe tean. Muidugi ma tean, et oli sõda ja vägivald ja orjus ja peks ja... Ma ise pole kedagi peksnud. Tapnud küll, aga peksnud mitte. Peks on... Sina peksid mind... tookord. Tuhat aastat tagasi. Ja kui ma Narva liinil seal jõe ääres ihuüksi vedeesin. Kõik olid läinud. Punased ja valged... ja sinised ja mustad ja... Ma olin õnnelik, kas tead? Jooksin verest tühjaks ja olin õnnelik. **(Naerab.)** Mu verel oli sellele maale õigus. Üksainumas kord, jah! Siis tulid sina ja vedasid mu ära. Ja kui ma su nägu nägin, vastu taevast, hambad irvi, siis... Siis ma mõtlesin, hetkeks mõtlesin, et ... ta hakkab mind nüüd jälle peksma. Tal on selline nägu. Ta on roomanud tule all siia, et mind veel see üksainumas kord läbi peksta.

Toomas: Ma tõin su sealt ära.

Heinrich: Jah. Tõid. Miks?

Toomas: Kedagi ei jäeta maha!

Heinrich: Kuradile! Jäetakse küll ja kuidas veel! Miks, Toomas? Siis oleksid sa olnud vaba.

Toomas: Jää vait!

Heinrich: Või ei oleks olnud? Vaba?

Toomas: Mida tead sina vabadusest?! Härra!

Heinrich: Kõike. Surmast ka. Sõda on hea õpetaja. Sõda õpetas inimesi end vabaks tapma. Sinu inimesi. Neil polnd iial midagi olnud, nüüd oli. Nad ei tahtnud sellest ilma jääda. Ja mina...? Minu vabadus on minu olematus! Ainus vabadus, mis ühel härral oma rahva ees olla saab! Mina tahtsin oma olematuse põhjani juua! Seal, Narva liinil. Tahtsin kaduda, minu inimeste võlad lõpuni kinni taguda, et see kuradima jama ükskord lõpeks. See oli minu õigus! Miks ei jätnud sa seda mulle, vaba mees?

Toomas: Sellepärast, et see oli minu õigus!!! Sina olid oma õiguse juba ära raisanud – minu pulmaöö! Sellest hetkest peale ei ole sul enam millelegi õigust! Vabadusele, elule, surmale, mitte millelegi! Mina olen see, kes ütleb, millal ja mismoodi sa elad! Mina ütlen sulle, kuidas sa sured! See on minu õigus!

Heinrich: Ometi kord, jah? Ma juba arvasin, et ega sa ei räägigi välja. Rääkisid. Mis siis nüüd? Esimese öö õigus kuulus parunile, mis edasi? Tirid härra sõjaväljalt ära, ravid terveks, lased aumärgi rinda panna ja siis? Lased pealt vaadata kuidas ta kodu maha lammutatakse, raudteega üle sõidetakse? Lased oma häbi suurde auku matta ja hakkad seal turvast kaevama? Ja härral lased valida, kas köögiga tuba või hullusärk? On see kõik siis seda väärt? Kättemakstud vabadus. Saad sa niiviisi viimase öö õiguse endale, osakonnajuhataja?

Toomas: (Lööb Heinrichi näkku. Hooga ja täiest jõust. Too lendab põrandale hunnikusse.)

Heinrich: (Sülitab verd.) Noh, hakkas kergem?

Toomas: Aja üles ennast!

Heinrich: Miks? Püss on seal, padrun rauas, lõpeta asi ära, mis sa ootad?

Toomas: Püsti, raisk! **(Püüab Heinrichi üles tirida, too lükkab ta eemale ja tõuseb ise.)**

Heinrich: Mis on? Tahad mulle väljakutset esitada? Kahevõitlusele?

Toomas: (Lööb uuesti. Heinrich kukub ja ajab end taas püsti.)

Heinrich: Ma ei aktsepteeri su väljakutset. Võimatu. Mina olen parun, sina oled eestlane. **(Toomas lööb. Heinrich tõuseb.)**

Heinrich: Orjapoiss.

(Toomas lööb.)

Heinrich: Peksuloom.

(Toomas lööb.)

Heinrich: Tööelajas.

(Toomas lööb. Heinrich ei jaksa enam tõusta, püüab vaid. Toomas peksab teda arutult ja vaikselt. Heinrich ei jää vait.)

Heinrich: Varganägu. Ministeeriumihärra. Mõrtsukas. Poliitik. Vang. Vaba mees. Sõber. Vend.

(Toomas ei jaksa enam lüüa. Vajub sinnasamma vaikselt oigava Heinrichi kõrvale ja nutab. Hääletult ja meelt heites. Anna on tuppa tulnud vahepeal. Küllap oli näha kuidas ta tolle kakluse ajal aknast sisse ronis. Oli näha kuis ta toda peksmist pealt vaatas. Nüüd istub aknalaual ja kõigutab jalgu. Ta on kummalises tujus. Peaaegu nõnda kui aastate eest esimese vaatuse alul. See tema ajutine kummalisus ta tegelikult nii veetlevaks teebki.

Lisaks kõigele muule, muidugi.)

Anna: Tere poisid! Mis teete siin? Läksite tülli jälle või? Mis sa teed siin, Toomas?

Toomas: Tuletasin noorust meelde.

Anna: Noh? Tuli meelde?

Toomas: Ei.

Anna: Kahju. Noorus on ilus aeg! Heinrich, kuidas sinuga? Sul tuli noorus meelde?

Aa, õige küll, sa vist ei saa hästi rääkida! Ole siis vait. Millest me rääkisimegi?

Toomas: Anna...!

Anna: Ei-ei, ära ütle midagi!

Heinrich: Anna...!

Anna: Vait! Olge vait! Palun! Vait, vait, vait...! **(Võtab laualt püssi, paneb palge ja sihhib mehi.)** Kas teate, et ma oskan lasta? Ei tea? Oskan jah! Härra parun õpetas. Georg von Linden. Tulin koolist, tulin mõisa isa otsima. Isa ei olnud. Vanahärra istus üksinda pärnapuu all, vaatas mind ja ütles – küll teie olete noor, fräulein Anna. Olete tõeline amatsoon! Teie peate suutma ennast kaitsta. Siis tõi relva ja õpetaski. Oi, ma olin täpse käega! Vanahärra kilkas nagu poisike kui pudelid kildudeks lendasid. Praegu näiteks ma võiksin... vajutada päästikule... üks kord... ja teine kord ja... kolmas kord? Ei tea. Lapsed. Mul on lapsed. Mis teil on, poisid? On teil üldse midagi, mille pärast võiks mitte vajutada? Ah? Mõelge ise. Kaks pauku ja... häid pühi! **(Mehed põrandal hakkavad tasahilju**

naerma. Nad ei jaksa, aga ikka naeravad. Üks on puruväsind, teine läbipekstud, aga naeravad üha kõvemini, kõhides, kõõksumiseni. Anna vaatab neid.) Teil on lõbus. Minul ei ole. Nii lihtne see kõik ongi.

Toomas: Oh taevas! Mis koht see küll ometi on?

Anna: Mida?

Toomas: See koht siin? See maja. See puu seal ukse all ja oksapidi toas ja raudteejaam paari versta taga...

Heinrich: Ja lumi ja pori ja võsa...

Toomas: Jah! Lumi ja pori ja öö...

Heinrich: Ja kõik sõjad ja õigused tema üle ja ümber!

Toomas: Öö ja õigused... Mis see kõik ometi on?

Heinrich: Kokkusaamise koht. Nõnda onu Georg ütles.

Anna: Kokkusaamine? Kellele? Kes siin peavad kokku saama?

Heinrich: Ei tea. Küllap vist meie. Muud paika meile kolmele vist pole.

Toomas: Muud paika meile pole. Vabadele inimestele. Jah...

Anna: Mõisas saame kokku. Härra juures. Kummaline. Lapsest saati olen teadnud, et härra on – kes? Härral on suur maja. Härral on uhked hobused, härral on palju raha ja härra ei tee tööd. Ja millised asjad härradel on! Härrade asjad...

Toomas: Tassid...

Anna: Alustassid, taldrikud...

Toomas: Noad ja kahvlid, lauad ja toolid...

Anna: Ja nad istuvad nendel ja söövad suppi, mitte kunagi putru! Supp paistab läbi, on selge ja helge. Söövad suppi ja jäätist! Ja alati on kevad!

Toomas: Kodus on sügis ja on talv, aga härrade kodus on alati kevad!

Anna: Härrad on rõõmsad! Meie ei ole. Meie ei ole härrad! Härrad on linnas, meie oleme maal.

Heinrich: Et olla üle ilust ja armastusest, et kuuluda, selleks peab siinmaal kummalisel kombel olema võõras. Omad võtavad sõnu ja tundeid ja maad liig endastmõistetavana, liig antuna. Nad ei kuulu! Kuulub see kellest öeldakse – sa ei kuulu, mine ära! Linnas on majad ja tänavad ja inimesed. Võõrad. Seal nagu polekski enam seda maad ja seda kohta sellel maal, mida kutsutakse koduks.

Seal on kodu midagi sellist, mis ei kohusta. Ei kutsu. Ei ilmuta unenägudes. Siis on kodu lihtsalt sõna. On lihtne.

Anna: Praegu me oleme koos. Me peame olema koos. Ministeeriumiametnik, saksa härra ja koduperenaisest amatsoon, kes oskab prantsuse keeles öelda – armuline punik, ulatage palun siia poole oma udar!

Toomas: Tookord ammu me olime samuti koos. Linnas. Ja oli kevad. Me olime seitsmeteistkümne aastased. Ja linnaplatsil tegi leierkastimees oma ahvikesega palagani. Ahvikesel olid inimese riided seljas – ruutus püksid, sametist vestike, lindiga õlgkübar peas. Vist olid prillidki koonu otsas, ikka härra kohe! Leierkastimees keerutas pilli ja ahvike tantsis. Nagu inimene. Kepsles rõõmsalt ja vahtis oma kurva näokesega pärisinimesi. Ega ta ju polnud tegelikult kurb. Neil ongi ilme selline. Ja rahvas plaksutas ja naeris ja Anna tahtis ahvikesele suhkrut anda, aga polnud meil suhkrut. Ja siis tuli teine ahvike. Tollel mängumehel oli neid kaks, sa kujuta ette. Ja too teine oli tüdrukuks tehtud. Tanuga ja kleidis ja... karvased jalad kleidi all. Ja siis see väike preili ja väike härra, nad hankisid seal kuskilt ühe pisikese laua ja pisikesed toolid ja lükkasid platsi pisikese puhveti. Ja leierkast mängis. Ja nood kaks väikest härrasloomakest võtsid sealt puhvetist kõiksugu esemeid ja katsid laua ja aetasid taldrikud ja tassid ja üks pärdik kummardas ja teine tegi kniksu ja nad istusid ja sõid noa ja kahvliga, tegid nagu sõid ja lõid klaase kokku ja inimesed õhkasid – nagu päris, nagu päris! Ja Heinrich pomises midagi Darwinist ja tema teooriatest ja tal oli piinlik, siis ta ikka pomises nõnda. Ja siis äkki üks noist jubedaist veidrikest tolles õudses seltskonnas... talle vist ei meeldinud midagi, lärm või, palavus... igatahes ta vaatas pärisinimeste poole, ajas pea kuklasse ja kihvad paljaks ja ulgus! Ma ei unusta seda ulgumist kunagi, tahan aga ei unusta. Ulgus nagu ulub meeleheitel haavatud loom. Noh, muidugi, ta ju oligi loom. Ta ulgus seal ja teine loomake vaatas kurva näoga ja arusaamatult. Muidugi, mäng oli katki, reegleid oli rikutud. Leierkastimees jättis pillimängu pooleli, pani sõrmed suhu ja vilistas ja mõlemad homunkulused põgenesid neljal käpal tema juurde, ronisid mööda pikki jalgu üles ja jäid õlale nagu õrrele istuma. Kurvad koonud õieli. Hambad paljad. Ja Heinrich aina pomises, et areng ja kohandumine ja ahvinimene ja puuduv lüli ja... Leierkastimees võttis kübara peast ja hakkas pärisinimestelt raha korjama ja siis...

[Ahvistseen pilti.](#)

Anna: Ja siis see juhtuski.

Toomas: Jah. Siis ma peksin Heinrichi poolsurnuks. Tegelikult ma tahtsin teda ära tappa. Lihtsalt ei jaksanud nii kaua peksta.

Anna: Kardavoid tulid vahele. Mina ainult karjusin.

Heinrich: Tookord ei saanud ma millestki aru. Ei saa vist veel praegugi.

Anna: Mina küll sain. Ma lihtsalt ei öelnud, et sain.

Heinrich: Ja siis ma sõitsin ära ja tulin tagasi.

Anna: Ja siis sai esimene öö oma õiguse.

Toomas: Ja siis sai see maa oma riigi. Vaba riigi.

Heinrich: Ja nüüd oleme jälle koos – kaks sõjameest, eestlane ja sakslane ja üks naine, kes on lihtsalt naine.

Anna: Ja esimene öö on oma õiguse lunastanud. Praegu on jõulud ja keegi ei tea veel kellele kuulub siin, pori ja lume keskel, siin, soo ja võsa veerel, siin, kokkusaamise kohas – kellele kuulub siin viimase öö õigus.

(Seina seest tuleb Georg von Linden. Võtab ukulelel akordi, annab hääle. Hämarasse jõuluõhtusse kõlab mitmehäälne ja -keelne laul. Helisevalt puhas. „Der Lindenbaum”, „Üks kask meil kasvas õues.”)

LÖPP.